

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Запорізька політехніка»

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**Методичні рекомендації до проведення
семінарських та практичних занять з дисципліни
“ Гроші та кредит ” для здобувачів вищої освіти за
освітнім ступенем «бакалавр» денної та заочної форм
навчання спеціальностей 072
“ Фінанси, банківська справа та страхування”
(Частина 1)**

Методичні рекомендації до проведення семінарських та практичних занять з дисципліни “ Гроші та кредит ” для здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем «бакалавр» денної та заочної форм навчання спеціальностей 072 “ Фінанси, банківська справа та страхування ” (Частина 1) / Укл. І.Г. Пахомова, – Запоріжжя: НУ «Запорізька політехніка», 2019.- 102с.

Укладач: к.е.н., доцент І. Г. Пахомова

Рецензент: перший проректор, д.е.н., професор
В. Г. Прушківський

Відповідальний за випуск: к.е.н., доцент С.В. Шарова

Затверджено
на засіданні кафедри
“Фінанси, банківська справа
та страхування ”
Протокол № 1
від 27.08.2019р.

ЗМІСТ

Частина 1	
Вступ	4
1. Тематичний план дисципліни з розподілом навчального часу за темами і формами занять	6
2. Зміст дисципліни за модулями і темами	8
3. План лекцій	27
4. Семінарські та практичні заняття	32
Частина 2	

ВСТУП

Дисципліна «Гроші та кредит» належить до нормативної дисципліни циклу професійної підготовки студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за спеціальностями 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Потреба у виділенні та встановленні чіткого означення поняття «гроші» з урахуванням особливостей фінансової системи країни, а також у його уточненні згідно із змінами стану економіки та грошово-кредитної політики викликана необхідністю визначення обсягу грошей в економіці в цілому або окремих категорій грошей. Кожен суб'єкт підприємницької діяльності, діючий в будь-якій галузі народного господарства і має різну форму власності не може відокремитись від цих систем, він приймає саму діючу позицію і має високу ступінь зацікавленості у вивченні дії грошової, фінансової і кредитної системи держави, конкурентоспроможності.

Дисципліна «Гроші та кредит» тісно поєднана з економічними дисциплінами, що вивчаються студентами. Вивчення дисципліни «Гроші та кредит» складається з лекційних, практичних занять, а також самостійної роботи студентів.

Основною метою вивчення навчальної дисципліни є формування теоретичних основ державної монетарної політики держави, опанування принципів функціонування грошей в ринковій економіці та принципів кредитування, а також володіння методами аналізу й оцінки грошової та кредитної політики в Україні.

Основними завданнями, що мають бути вирішені у процесі викладання дисципліни, є:

- формування понятійного апарату теорії грошей та кредиту;
- з'ясування основ вивчення нормативних і законодавчих актів, щодо грошового обігу і кредитних відносин, дій НБУ і комерційних банків;
- усвідомлення економічних процесів;
- формування теоретичних основ грошового обігу і кредиту;
- оволодіння навичками застосування теоретичного матеріалу у практичній діяльності;
- формування уявлення про особливості взаємовідносин з банківськими та небанківськими фінансовими установами.

Результати вивчення дисципліни: студент повинен вміти досліджувати специфіку та практику використання грошово-кредитної політики центрального банку, обчислювати загальні показники кількісної характеристики явищ та процесів у грошово-кредитній сфері, проводити розрахунки структурних складових грошової маси та загальної структури грошового ринку України, бути здатним обґрунтовувати та приймати рішення на основі оцінки кредитних, валютних відносин для розвитку грошової та кредитної системи.

Методичні вказівки щодо проведення практичних занять з дисципліни «Гроші та кредит» складені відповідно до місця та значення дисципліни за структурно-логічною схемою, передбаченою освітньо-професійною програмою «бакалавр» за спеціальностями «Фінанси, банківська справа та страхування», і охоплює всі змістовні модулі, визначені анотацією для мінімальної кількості годин, передбачених стандартом.

Вивчення даної дисципліни студентами забезпечується відвідуванням лекційних, практичних занять та самостійною роботою.

Метою практичних занять з дисципліни «Гроші та кредит» є закріплення та поглиблення набутих теоретичних знань згідно з навчальною програмою.

На практичних заняттях здійснюється поточний контроль знань студентів, який полягає в проведенні попереднього контролю знань, умінь і навичок студентів, обговорення проблемних питань з даної теми за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання. Оцінки, отримані студентом за окремі практичні заняття, враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному освітньому (кваліфікаційному) рівні або на окремих його завершених етапах. Семестровий контроль проводиться у формі семестрового екзамену в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою, і в терміни, встановлені навчальним планом.

**1 ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ
з розподілом навчального часу за темами і
формами занять**

Назва модуля, теми	Денна форма навчання		
	лек- ції	практичні заняття	самостій- на та індиві- дуальна робота студента
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИНИКНЕННЯ ГРОШЕЙ, ГРОШОВИЙ ОБІГ ТА МОДЕЛЬ ГРОШОВОГО РИНКУ			
Тема 1. Сутність і функції грошей	4	1	10
Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки	4	2	10
Тема 3. Грошовий ринок	3	2	10
Тема 4. Грошові системи	3	2	9
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МОДЕЛІ ПОБУДОВИ ВАЛЮТНИХ СИСТЕМ, ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА			
Тема 5. Інфляція та грошові реформи	4	1	10
Тема 6. Валютний ринок і валютні системи	4	2	10
Тема 7. Механізм формування пропозиції грошей та грошово-кредитна політика	3	1	10
Тема 8. Роль грошей у ринковій економіці	3	1	10
Годин разом	28	14	79
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. РОЛЬ І МІСЦЕ КРЕДИТУ В			

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ			
Тема 9. Теорії грошей	4	1	10
Тема 10. Сутність і функції кредиту	4	2	10
Тема 11. Форми, види і роль кредиту	3	2	10
Тема 12. Теоретичні засади процента	3	2	9
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА НА ЕТАПІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН			
Тема 13. Фінансові посередники грошового ринку	4	1	10
Тема 14. Теоретичні засади діяльності комерційних банків	4	2	10
Тема 15. Центральні банки в системі монетарного та банківського управління	3	2	10
Тема 16. Міжнародні валютно-кредитні установи та їх співробітництва з Україною	3	2	9
Годин разом	28	14	78
Усього годин	56	28	156

ЧАСТИНА 1

2 ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА МОДУЛЯМИ І ТЕМАМИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИНИКНЕННЯ ГРОШЕЙ, ГРОШОВИЙ ОБІГ ТА МОДЕЛЬ ГРОШОВОГО РИНКУ

Тема 1. Сутність і функції грошей

1. Сутність грошей. Гроші як гроші і гроші як капітал

Сутність грошей. Альтернативні підходи до визначення сутності грошей в економічній теорії. Гроші як загальний еквівалент, сильні і слабкі аспекти цього визначення. Гроші як найбільш ліквідний актив. Гроші як універсальна загальна форма цінності. Гроші як засіб виконання певних економічних функцій. Гроші як форма суспільних відносин. Гроші як гроші і гроші як капітал. Зв'язок грошей з іншими економічними категоріями.

2. Походження грошей. Роль держави у творенні грошей.

Походження грошей. Раціоналістична та еволюційна концепції походження грошей. Поява грошей як об'єктивний наслідок розвитку товарного виробництва та обміну. Роль держави у творенні грошей.

3.Форми грошей та їх еволюція. Характеристика сучасних форм грошей.

Форми грошей та їх еволюція. Причини та механізм еволюції форм грошей від звичайних товарів першої необхідності до благородних металів. Причини та механізм демонетизації золота. Неповноцінні форми грошей та їх економічна природа. Еволюція неповноцінних грошей від урядових зобов'язань (паперових грошей) до зобов'язань банків (кредитних грошей). Характеристика сучасних кредитних форм грошей (готівкових, депозитних, електронних).

4. Цінність грошей.

Цінність грошей. Механізми формування цінності грошей. Номінальна та реальна цінність грошей. Купівельна спроможність

як вираз цінності грошей як грошей. Вплив зміни цінності грошей на економічні процеси. Цінність грошей як капіталу; альтернативна цінність зберігання грошей та процент.

5. Функції грошей.

Функції грошей. Поняття функції грошей та їх історичний розвиток. Функція міри цінності. Масштаб цін. Ціна як грошовий вираз цінності товарів. Міра цінності в умовах інфляції.

Функція засобу обігу, сфера її використання; реальність і кількісна визначеність грошей у цій функції. Гроші як засіб обігу в умовах інфляції.

Функція засобу платежу, її відмінність від функції засобу обігу, сфера використання. Вплив інфляції на гроші як засіб платежу.

Функція засобу нагромадження, її форма та сфера використання. Вплив інфляції на функцію засобу нагромадження.

Світові гроші. Еволюція золота як світових грошей. Передумови використання національних та колективних валют світових грошей. Вплив глобалізаційних процесів на світові гроші. Взаємозв'язок функцій грошей. Дискусії щодо кількості функцій грошей.

6. Якісні властивості грошей.

Якісні властивості грошей. Розвиток ринку та ускладнення його вимог до якості грошей. Стабільність цінності як базова якісна характеристика грошей. Економічність, довготривалість використання, однорідність, подільність та портативність грошей.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки

1. Сутність та економічна основа грошового обороту. Сутність грошового обороту як процесу руху грошей. Грошові платежі як елементарні складові грошового обороту. Основні суб'єкти грошового обороту. Основні ринки, що взаємопов'язуються грошовим оборотом. Сукупний грошовий оборот як макроекономічне явище та оборот грошей на мікроекономічному

рівні, їх єдність та відмінності. Економічна основа грошового обороту. Єдність та безперервність як визначальні риси грошового обороту.

2. Модель грошового обороту. Грошові потоки та їх балансування.

Модель сукупного грошового обороту. Обороти продуктів та доходів як основа побудови моделі грошового обороту, Групування суб'єктів обороту в моделі. Грошові потоки та їх взаємозв'язок у моделі. Національний дохід і національний продукт як визначальні потоки грошового обороту. Потоки ін'єкцій і потоки втрат. Балансування грошового обороту.

3. Структура грошового обороту за економічним змістом та формою платіжних засобів.

Структура грошового обороту. Готівковий та безготівковий сектори грошового обороту. Сектор грошового обігу, фіскально-бюджетний та кредитний сектори.

4. Маса грошей в обороті. Грошові агрегати та грошова база.

Маса грошей, що обслуговує грошовий оборот: поняття, склад та чинники, що визначають її зміну. Показники маси грошей: грошові агрегати, їх характеристика; грошова база, її склад та економічний зміст.

5. Швидкість обороту грошей.

Швидкість обороту грошей: поняття, чинники, що визначають швидкість. Вплив швидкості на масу та стабільність грошей. Порядок визначення швидкості обороту грошей.

6. Проблема монетизації економіки України.

Монетизація економіки як макроекономічний показник і як чинник впливу на економічний розвиток. Причини і наслідки демонетизації економіки; чинники і наслідки ремонетизації економіки.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

Тема 3. Грошовий ринок

1. Сутність та особливості функціонування грошового ринку.

Сутність грошового ринку. Гроші як об'єкт купівлі-продажу. Суб'єкти та інструменти грошового ринку. Особливості прояву на грошовому ринку основних ринкових ознак — попиту, пропозиції, ціни. Функції грошового ринку.

2. Інституційна модель грошового ринку.

Інституційна модель грошового ринку. Сектори прямого і опосередкованого фінансування. Потoki та суб'єкти в обох секторах грошового ринку. Банки і небанківські фінансово-кредитні інституції грошового ринку.

3. Структура грошового ринку.

Структура грошового ринку. Критерії класифікації. Ринок грошей і ринок капіталів. Ринок цінних паперів і валютний ринок як складові грошового ринку.

4. Основи механізму функціонування ринку грошей

Механізм функціонування ринку грошей:

— попит на гроші. Сутність, форми прояву попиту на гроші. Фактори, що визначають зміну попиту на гроші. Еволюція уявлень про мотиви попиту на гроші.

— пропозиція грошей. Сутність та механізм формування пропозиції грошей. Чинники впливу на динаміку пропозиції грошей. Економічні наслідки зміни пропозиції грошей.

— графічна модель ринку грошей. Рівновага на ринку грошей та процент. Чинники, що визначають рівновагу ринку грошей.

— інструменти ринку грошей.

5. Основи функціонування ринку капіталу

Механізм функціонування ринку капіталів:

— заощадження населення як джерело і верхня межа пропозиції позичкового капіталу.

— інвестиційні потреби та попит на капітал. Проблема трансформації заощаджень в інвестиції.

— графічна модель ринку капіталів. Рівновага на ринку капіталів і чинники, що її визначають.

— вплив бюджетного дефіциту на балансування заощаджень

та інвестицій.

—інструменти ринку капіталів.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

Тема 4. Грошові системи

1. Сутність, призначення та структура грошової системи.

Сутність грошової системи, її призначення та місце в економічній системі країни. Елементи грошової системи.

2. Види грошових систем та їх еволюція.

Основні типи грошових систем, їх еволюція. Системи металевого й паперово-кредитного обігу. Ринкові й неринкові, відкриті й закриті грошові системи. Банки як інституційна основа грошової системи.

3. Створення і розвиток грошової системи України.

Створення й розвиток грошової системи України. Необхідність створення грошової системи України. Особливості процесу запровадження національної валюти в Україні.

4. Методи прямого державного регулювання грошового обороту і грошового ринку.

Державне регулювання грошового обороту як головне призначення грошової системи: необхідність, органи регулювання та методи. Методи прямого регулювання.

5. Платіжні системи.

Платіжні системи і їх роль у регулюванні грошового обороту.

6. Методи опосередкованого регулювання грошового обороту. і грошового ринку. Грошово-кредитна політика.

Методи економічного регулювання грошового обороту, їх сутність та переваги.

7. Дискусії щодо місця фіскальної та грошово-кредитної політики в регулятивному механізмі.

Фіскально-бюджетна та грошово-кредитна політика в системі державного регулювання грошового обороту, їх сутність і порівняльна оцінка.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2.

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МОДЕЛІ ПОБУДОВИ ВАЛЮТНИХ СИСТЕМ, ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА

Тема 5. Інфляція та грошові реформи

1. Сутність та закономірності розвитку інфляції.
Сутність, форми прояву та закономірності розвитку інфляції.
2. Причини інфляції.
Причини інфляції. Інфляція попиту й інфляція витрат.
3. Економічні та соціальні наслідки інфляції.
Економічні та соціальні наслідки інфляції. Вплив інфляції на інвестиції та розвиток виробництва. Інфляція та економічний цикл. Монетаристські та кейнсіанські погляди на наслідки і роль інфляції.
4. Державне регулювання інфляції.
Державне регулювання інфляції. Антиінфляційна політика.
5. Особливості інфляції в Україні.
Особливості інфляції в Україні в перехідний період.
6. Сутність та види грошових реформ.
Сутність грошових реформ. Види грошових реформ і способи їх класифікації.
7. Особливості проведення грошової реформи в Україні.
Особливості проведення грошової реформи в Україні. Багатофакторність, багатоцільове спрямування та довготривалість грошової реформи в Україні. Порядок випуску гривні в оборот у вересні 1996 р.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

Тема 6. Валютний ринок і валютні системи

1. Сутність валюти та валютних відносин. Конвертованість валюти.
Сутність валюти, її види та сфера використання. Чинники та значення конвертованості валюти.
2. Валютний ринок. Види операцій на валютному ринку.

Валютний ринок: сутність, об'єкти та суб'єкти, ціна, інфраструктура. Чинники впливу на кон'юнктуру валютного ринку. Функції валютного ринку. Основні операції на валютному ринку.

3. Валютний курс.

Валютний курс: сутність, основи формування та чинники впливу. Види валютних курсів. Номінальний і реальний курси валют. Режими курсоутворення.

4. Валютні системи та валютне регулювання. Особливості формування валютної системи України.

Валютні системи та валютне регулювання. Поняття, призначення та елементи валютної системи. Валютне регулювання, його цілі, методи та вплив на економіку. Органи валютного регулювання. Особливості формування валютної системи в Україні.

5. Платіжний баланс та золотовалютні резерви в механізмі валютного регулювання.

Платіжний баланс і золотовалютні резерви. Сутність, побудова, призначення та використання платіжного балансу. Сутність, призначення та використання золотовалютних резервів.

6. Світова та міжнародна валютні системи.

Світова та міжнародні валютні системи. Поняття світової валютної системи, її елементи та етапи розвитку. Бреттон-Вудська та Ямайська світові валютні системи. Поняття міжнародної валютної системи. Формування Європейської валютної системи, трансформація її в Європейський валютний союз зі спільною валютою та єдиним центральним банком.

7. Міжнародні ринки грошей та капіталів.

Міжнародні грошові ринки: сутність, призначення, інструменти. Основні світові центри ринків грошей і капіталів. Євроринок, його призначення та структура. Інтеграція України у міжнародний грошовий ринок.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

Тема 7. Механізм формування пропозиції грошей та грошово-кредитна політика

1. Загальна характеристика формування пропозиції грошей та структури грошової бази.

Загальна модель формування пропозиції грошей. Грошова база та грошовий мультиплікатор як складові впливу на пропозицію грошей. Суб'єкти впливу на пропозицію грошей: центральний банк, комерційні банки, небанківські інститути (вкладники, позичальники). Вимірники пропозиції грошей. Наслідки зміни пропозиції грошей. Банківські резерви та депозити. Відношення «готівка—чекові депозити» (С/Д) та коефіцієнт «надлишкові резерви—чекові депозити» (ЕК/Д) і їх вплив на пропозицію грошей.

2. Формування центральним банком грошової бази.

Формування грошової бази. Структура балансу центрального банку та її зв'язок з грошовою базою. Визначення грошової бази за балансовими складовими по пасивах і активах. Чинники, що змінюють (збільшують/зменшують) грошову базу, і регулювання їх центральним банком.

3. Грошово-кредитний мультиплікатор та вплив центрального і комерційних банків на його рівень.

Грошово-кредитний мультиплікатор та вплив його на пропозицію грошей. Багатократне створення та скорочення банківських депозитів (простий депозитний мультиплікатор).

4. Вплив небанківських інституцій на грошовий мультиплікатор.

Вплив центрального банку, небанківських інституцій та банків на грошово-кредитний мультиплікатор. Визначення загального грошово-кредитного мультиплікатора та його трансформації у пропозицію грошей.

5. Вплив уряду та державного бюджету на пропозицію грошей.

Зовнішньоекономічні чинники впливу на пропозицію грошей. Причини та наслідки зміни центральними банками курсу національної валюти. Валютні інтервенції в механізмі

валютного курсу. Вплив валютної інтервенції на активи і пасиви центрального банку та грошову базу. Стерилізація валютних інтервенцій і її вплив на пропозицію грошей.

Вплив стану державних фінансів на пропозицію грошей. Урівноваженість державних фінансів як важлива передумова ефективного регулювання пропозиції грошей. Шляхи впливу на пропозицію грошей бюджетних чинників за збалансованого бюджету. Вплив бюджетного дефіциту на грошову базу. Емісійний дохід та монетизація бюджетного дефіциту.

6. Узагальнення процесу формування пропозиції грошей та роль грошово-кредитної політики.

Роль грошово-кредитної політики у формуванні пропозиції грошей. Можливості та інструменти впливу центрального банку на грошову базу і грошовий мультиплікатор.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

Тема 8. Роль грошей у ринковій економіці

1. Переваги монетарної економіки перед бартерною.

Поняття ролі грошей, її відмінність від функцій грошей, залежність від рівня розвитку товарного виробництва та ринку. Бартерна і монетарна форми організації економічних відносин, переваги монетарної економіки перед бартерною. Розширювальний, стимулювальний, регулятивний ефект монетарних відносин.

2. Дискусії щодо нейтральності грошей у процесі відтворення.

Дискусії щодо нейтральності грошей відносно реальної економіки. Кейнсіанські та монетаристські погляди на зв'язок між зміною маси грошей і діловим циклом. Кількісні і якісні прояви впливу грошей на ділову активність: зміна цін, демонетизація економіки, інформаційні шоки, фінансова паніка та кредитна криза, інфляційні очікування тощо.

3. Передавальний механізм впливу грошей на реальну

економіку.

Передавальні механізми впливу грошей на реальну економіку: грошовий, кредитний, балансовий, їх взаємозв'язок та ефективність.

4. Моделі впливу пропозиції грошей на економіку в короткостроковому періоді.

Моделі впливу грошей на обсяги виробництва в короткостроковому періоді: школи реального ділового циклу, неокласиків, неокейнсіанців. Практичні рекомендації, що випливають з цих моделей, для економічної політики.

5. Моделі впливу пропозиції грошей на економіку в довгостроковому періоді.

Моделі впливу грошей на обсяги виробництва в довгостроковому періоді: школи реального ділового циклу, неокласиків, неокейнсіанців. Практичні рекомендації, що випливають з цих моделей, для економічної політики.

6. Дискусії про роль грошей та практика регулювання пропозиції грошей.

Еволюція ролі грошей в економіці України. Чинники, що стримують вплив грошей на ділову активність в умовах України.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. РОЛЬ І МІСЦЕ КРЕДИТУ В СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ

Тема 9. Теорії грошей

1. Загальні основи теорії грошей.

Теорія грошей як складова економічної теорії та закономірності її розвитку. Абстрактний і прикладний напрям у теорії грошей.

2. Товарна теорія грошей.

Товарна теорія грошей.

3. Класична кількісна теорія грошей.

Класична кількісна теорія грошей, її основні постулати. Економічні причини появи кількісного підходу до вивчення грошей, Еволюція постулатів кількісної теорії. Номіналістичне трактування суті грошей послідовниками кількісної теорії. Кількісний фактор у працях А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса. «Трансакційний» варіант кількісної теорії І. Фішера.

4. Кон'юнктурна теорія цінності грошей М. І. Тугана-Барановського.

Неокласичний варіант розвитку кількісної теорії грошей. «Кон'юнктурна» теорія грошей М. Туган-Барановського.

5. Кембриджська версія.

«Кембриджська версія» кількісної теорії.

6. Внесок Дж. М. Кейнса у розвиток теорії грошей.

Внесок Д. Кейнса у розвиток кількісної теорії грошей. Зміна акцентів в оцінці ролі держави в економічному регулюванні та механізмі впливу на економіку. Вивчення попиту на гроші. Неминучість інфляційних наслідків реалізації кейнсіанських концепцій.

7. Сучасний монетаризм та внесок М. Фрідмана у його формування.

Сучасний монетаризм як новий напрям кількісної теорії. Відмінності монетаристських трактувань ролі держави в регулюванні економіки. Вклад М. Фрідмана в розробку монетарної політики на основі неокласичного варіанта кількісної теорії.

8. Сучасний кейнсіансько-неокласичний синтез.

Зближення позицій монетаристів і неокейнсіанців у їхніх рекомендаціях щодо грошово-кредитної політики в сучасних умовах. Кейнсіансько-неокласичний синтез.

9. Грошово-кредитна політика України у світлі грошових теорій.

«Передавальний механізм» у трактуванні представників різних напрямів кількісної теорії.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

Тема 10. Сутність і функції кредиту

1. Сутність та структура кредиту.

Сутність кредиту. Кредит як форма руху цінності на поворотній основі. Кредит як одна з форм економічних відносин. Еволюція кредиту в міру розвитку суспільних відносин. Об'єкти та суб'єкти кредиту. Позичковий капітал і кредит.

2. Загальні передумови та економічні чинники необхідності кредиту.

Необхідність кредиту. Загальні передумови формування кредитних відносин. Економічні чинники необхідності кредиту та особливості його прояву у різних сферах економіки.

3. Функції кредиту.

Функції кредиту, їх сутність, призначення та прояви в економічній практиці.

4. Єдність кредиту з іншими економічними категоріями та відмінності між ними.

Зв'язок кредиту з іншими економічними категоріями: грошами, податками, бюджетним фінансуванням, торгівлею тощо, їх єдність і відмінність.

5. Стадії та закономірності руху кредиту.

Стадії та закономірності руху кредиту. Поняття стадії руху кредиту та їх перелік. Закономірності руху кредиту.

6. Принципи кредитування.

Принципи кредитування, їх сутність і практичне значення.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

Тема 11. Форми, види і роль кредиту

1. Класифікація кредиту.

Форми і види кредиту. Поняття форми кредиту, критерії їх класифікації. Переваги та недоліки кожної форми кредиту.

Теоретичні концепції кредиту: натуралістична теорія, капіталотворча теорія; кейнсіанські погляди на сутність і роль кредиту, монетаристські погляди на кредит.

2. Характеристика основних видів кредиту

Поняття виду кредиту та критерії їх класифікації. Економічна характеристика основних видів кредиту: банківського, комерційного, споживчого, державного. Банківський кредит як центральний вид кредиту.

3. Економічні межі кредиту.

Економічні межі кредиту. Поняття межі кредиту, сучасні дискусії щодо меж кредиту. Причини та наслідки порушення межі кредиту. Кредит в умовах інфляції.

4. Роль кредиту в розвитку економіки.

Роль кредиту в розвитку економіки. Еволюція ролі кредиту від забезпечення споживчих потреб до забезпечення розвитку виробництва.

5. Розвиток кредитних відносин в Україні.

Розвиток кредиту в Україні в трансформаційний економіці. Відновлення комерційного кредиту. Еволюція споживчого та державного кредиту. Перспективи розвитку кредиту в Україні.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

Тема 12. Теоретичні засади процента

1. Сутність та вимірники процента.

Сутність, види та вимірники процента. Поняття процента та процентної ставки. Види процента залежно від виду позичкових інструментів. Відмінності часових графіків виплат за різними борговими інструментами. Основні вимірники процента: поточна цінність; дохід на момент погашення; поточний дохід; дисконтний дохід; норма віддачі; номінальна та реальна процентна ставка. Номінальна та ринкова ціна боргових зобов'язань та їх зв'язок зі ставкою процента.

2. Теорія вибору портфеля активів.

Теоретичні засади формування попиту на активи. Теорія вибору портфеля, основні чинники вибору активів. Роль диверсифікації у виборі портфеля активів.

3. Поведінка ринкових процентних ставок.

Поведінка ринкових процентних ставок. Попит і пропозиція на ринку боргових інструментів (облігацій) і ринку позичкових коштів та їх рівновага як основа коливань процентних ставок і ціни облігацій. Чинники зміни попиту на облігації та пропозиції позичкових коштів, Чинники зміни пропозиції облігацій та попиту на позичкові кошти. Вплив на ставку процента та ціну облігацій економічних спадів, інфляційних очікувань та інтегрованості країни у світову економіку.

4. Ризикова та строкова структура процентних ставок.

Ризикова та строкова структура процентних ставок. Ризики та строковість як чинники впливу на індивідуальні процентні ставки. Види ризиків, які впливають на процентні ставки: ризик невиконання зобов'язань, ризик ліквідності, вартість інформації, оподаткування та механізм їх впливу на ризикову премію. Відмінності в строках боргових зобов'язань та диференціація процентних ставок. Крива дохідності та її аналітичне значення. Теорія сегментних ринків, гіпотеза сподівань, теорія домінантного середовища. Прогнозування на підставі ризикової та строкової структури.

5. Способи нарахування процентів.

Процент у банківській діяльності. Види банківського процента: обліковий, депозитний, позичковий та міжбанківського ринку, їх зв'язок і взаємозамінність. Процентна маржа та її роль у формуванні прибутку банків. Облігаційний процент у банківській діяльності. Чинники, що впливають на рівень банківського процента. Способи визначення процентних ставок у банківській практиці.

6. Функції та роль процента.

Функції та роль процента. Стимулювальна та розподільна функції, функція збереження позичкового капіталу. Роль процента — у підвищенні ефективності господарювання, у перерозподілі капіталу між сегментами фінансового ринку, у капіталізації доходів населення та поліпшенні його соціального стану. Процентна ставка як інструмент державного регулювання монетарної сфери та економіки.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.

СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА НА ЕТАПІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН

Тема 13. Фінансові посередники грошового ринку

1. Сутність, призначення та види фінансового посередництва.

Сутність фінансового посередництва як виду діяльності та його призначення. Послуги фінансових посередників на ринку: зменшення ризиків, підвищення ліквідності та забезпечення інформації. Види фінансових посередників: депозитні, контрактні, інвестиційні, державні фінансові установи.

2. Економічні вигоди фінансового посередництва

Економічні вигоди фінансового посередництва. Мінові та інформаційні витрати заощадників і позичальників на фінансовому ринку. Асиметрична інформація, несприятливий вибір та моральний ризик. Шляхи зменшення мінових витрат і роль фінансових посередників. Шляхи зменшення інформаційних витрат і роль фінансових посередників.

3. Банки як провідні інституції фінансового посередництва. Функції банків.

Банки як провідні фінансові посередники. Сутність та функції банків, переваги банків перед іншими фінансовими посередниками. Дискусії щодо сутності банків.

4. Небанківські фінансові інституції.

Загальна характеристика небанківських фінансових посередників: контрактних (страхових і пенсійних), інвестиційних, державних. Інститути ринку цінних паперів.

5. Фінансове регулювання. Банківська система в механізмі фінансового регулювання.

Фінансове регулювання: необхідність, цілі та організаційна структура. Банківська система в механізмі фінансового регулювання: поняття, цілі та функції. Принципи побудови банківської системи.

6. Інновації у фінансовому посередництві.

Інновації у фінансовому посередництві та їх вплив на стирання відмінностей між фінансовими інституціями.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

Тема 14. Теоретичні засади діяльності комерційних банків

1. Призначення та класифікація банків.

Призначення та класифікація комерційних банків. Поняття банку, призначення, принципи класифікації, види банків,

2. Походження та розвиток банків.

Походження та розвиток банків. Еволюція банків від приватних кредиторів до багатофункціональних посередників на грошовому ринку.

3. Банківська діяльність як галузь економіки, її організація та регулювання.

Банківська діяльність як галузь економіки. Банк як фірма, порядок створення, реєстрації та ліцензування банку. Висока ризиковість банківської діяльності та необхідність її регулювання і контролю.

4. Банківництво як вид бізнесу.

Банківництво як вид бізнесу. Баланс банку, його активи, пасиви та капітал. Джерела формування ресурсів банків і напрями їх використання. Доходи, витрати та прибуток банку. Механізми ціноутворення на банківські продукти. Надійність банку як передумова його бізнесового успіху. Роль менеджменту в забезпеченні надійності банку, управління банківськими ризиками: моральним,

ліквідності, кредитним, процентним. Позабалансова діяльність та її роль у бізнесових успіхах банку.

5. Банківські ризики та основи їх менеджменту.

Види банківських ризиків. Банківська паніка та її можливі наслідки. Способи втручання держави в банківську галузь. Види послуг, що надаються банками, та їх вплив на обсяги ВВП. Перспективи розвитку банківської галузі в Україні.

6. Стабільність банків і механізм її забезпечення.

Стабільність банків і механізми її забезпечення. Поняття банківської стабільності, її показники, чинники впливу та значення. Складові механізму забезпечення стабільності банків: формування громадської довіри до банків, державний нагляд і контроль, управління ризиками, установлення економічних нормативів діяльності, страхування банківських вкладів, створення внутрішніх резервів для покриття збитків, рівень банківського менеджменту.

7. Розвиток банків в Україні.

Розвиток комерційних банків в Україні. Загальна характеристика їх сучасного стану та проблем розвитку. Особливості організації, призначення та діяльності основних видів українських банків: універсальних, ощадних, іпотечних.

8. Міжнародне банківництво.

Міжнародне банківництво: поняття та відмінність від внутрішнього банківництва. Необхідність та форми виведення банківництва за національні межі країн; послуги міжнародних банків та особливості їх менеджменту. Проблеми взаємин іноземних банків з національними. Особливості державного регулювання і контролю за іноземними банками.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

Тема 15. Центральні банки в системі монетарного та банківського управління

1. Призначення, роль та основи організації центрального банку.

Призначення, основи організації та роль центрального банку. Управління пропозицією грошей та банківською системою як

призначення центральних банків, їх єдність та антагонізм. Засади організації центральних банків. Забезпечення стабільності грошей і банківської діяльності як прояв ролі центральних банків.

2. Походження та розвиток центральних банків.

Походження та розвиток центральних банків. Чинники, що спричинили появу центральних банків. Зміни в діяльності центральних банків після демонетизації золота. Вплив глобалізацій-них процесів на діяльність центральних банків. Створення Європейської системи центральних банків.

3. Незалежний статус центральних банків.

Незалежний статус центральних банків. Зовнішній тиск на центральний банк, його мотиви та можливі негативні наслідки, механізми захисту від такого тиску. Можливі конфлікти між центральним банком та органами законодавчої і виконавчої влади. Аргументи «за» і «проти» незалежності центрального банку. Чи є цілком незалежним центральний банк України?

4. Функції центрального банку.

Функції центрального банку, їх сутність та відмінність від його операцій. Характеристика основних функцій: регулятивної, яка здійснюється через забезпечення та управління пропозицією грошей; управління банківською системою — через регулювання і контроль за банківською діяльністю; організації та управління грошовим оборотом в країні; банківське обслуговування загальнодержавних потреб; інформаційно-аналітичної. Зв'язок функцій центрального банку з функціями банківської системи. Дискусії щодо класифікації функцій центральних банків.

5. Грошово-кредитна політика центральних банків.

Проведення грошово-кредитної політики центральними банками. Цілі грошово-кредитної політики: стратегічні, проміжні й поточні. Суперечливість цілей та шляхи їх узгодження. Проблема вибору проміжних завдань та ідея таргетування інфляції. Види грошово-кредитної політики за їх

впливом па економіку. Передавальний механізм грошово-кредитної політики. Інструменти грошово-кредитної політики, порівняльний аналіз їх механізмів. Організаційне забезпечення грошово-кредитної політики в Україні.

6. Місце центрального банку в системі банківського регулювання та нагляду.

Місце центрального банку в системі регулювання і контролю за банківською діяльністю. Переваги та недоліки зосередження банківського регулювання і контролю виключно в центральному банку. Регулятивні можливості центрального банку за наявності самостійного центру банківського регулювання і контролю.

Література: [2 (п.1.1), с. 9-14; 2 (п.1.5), с.30-40].

Тема 16. Міжнародні фінансово-кредитні установи та їх співробітництво з Україною

1. Інтеграційні процеси та створення міжнародних валютно-кредитних установ.

Інтеграційні процеси у світовій економіці та необхідність регулювання міжнародних валютних та фінансово-кредитних відносин. Створення міжнародних фінансових інституцій.

2. Міжнародний валютний фонд і його діяльність в Україні.

Міжнародний валютний фонд. Організація та функціональне призначення МВФ. Напрями співпраці МВФ з Україною.

3. Світовий банк.

Група Світового банку. Основи організації, структура та призначення СБ. Форми співпраці структур СБ з Україною.

4. Регіональні міжнародні кредитно-фінансові інституції.

Регіональні міжнародні кредитно-фінансові інституції. Створення та призначення Чорноморського банку торгівлі і розвитку

5. Європейський банк реконструкції та розвитку.

Європейський банк реконструкції та розвитку. Порядок створення, призначення і функції ЄБРР. Основні операції ЄБРР. Напрями співробітництва з Україною.

6. Банк міжнародних розрахунків.

Банк міжнародних розрахунків. Необхідність та порядок створення БМР. Функції банку. Роль БМР у розвитку міжнародного співробітництва у валютно-кредитній сфері.

3 ПЛАН ЛЕКЦІЙ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИНИКНЕННЯ ГРОШЕЙ, ГРОШОВИЙ ОБІГ ТА МОДЕЛЬ ГРОШОВОГО РИНКУ

Тема 1. Сутність і функції грошей

1. Сутність грошей. Гроші як гроші і гроші як капітал
2. Походження грошей. Роль держави у творенні грошей.
3. Форми грошей та їх еволюція. Характеристика сучасних форм грошей.
4. Цінність грошей.
5. Функції грошей.
6. Якісні властивості грошей.

Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки

1. Сутність та економічна основа грошового обороту.
2. Модель грошового обороту. Грошові потоки та їх балансування.
3. Структура грошового обороту за економічним змістом та формою платіжних засобів.
4. Маса грошей в обороті. Грошові агрегати та грошова база.
5. Швидкість обороту грошей.
6. Проблема монетизації економіки України.

Тема 3. Грошовий ринок

1. Сутність та особливості функціонування грошового ринку
2. Інституційна модель грошового ринку.
3. Структура грошового ринку.
4. Основи механізму функціонування ринку грошей
5. Основи функціонування ринку капіталу

Тема 4. Грошові системи

1. Сутність, призначення та структура грошової системи.
2. Види грошових систем та їх еволюція.
3. Створення і розвиток грошової системи України.
4. Методи прямого державного регулювання грошового обороту і грошового ринку.
5. Платіжні системи.
6. Методи опосередкованого регулювання грошового обороту. і грошового ринку. Грошово-кредитна політика.
7. Дискусії щодо місця фіскальної та грошово-кредитної політики в регулятивному механізмі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МОДЕЛІ ПОБУДОВИ ВАЛЮТНИХ СИСТЕМ, ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА

Тема 5. Інфляція та грошові реформи

1. Сутність та закономірності розвитку інфляції.
2. Причини інфляції.
3. Економічні та соціальні наслідки інфляції.
4. Державне регулювання інфляції.
5. Особливості інфляції в Україні.
6. Сутність та види грошових реформ.
7. Особливості проведення грошової реформи в Україні.

Тема 6. Валютний ринок і валютні системи

1. Сутність валюти та валютних відносин. Конвертованість валюти.
2. Валютний ринок. Види операцій на валютному ринку.
3. Валютний курс.
4. Валютні системи та валютне регулювання. Особливості формування валютної системи України.
5. Платіжний баланс та золотовалютні резерви в механізмі валютного регулювання.
6. Світова та міжнародна валютні системи.
7. Міжнародні ринки грошей та капіталів.

Тема 7. Механізм формування пропозиції грошей та грошово-кредитна політика

1. Загальна характеристика формування пропозиції грошей та структури грошової бази.
2. Формування центральним банком грошової бази.
3. Грошово-кредитний мультиплікатор та вплив центрального і комерційних банків на його рівень.
4. Вплив небанківських інституцій на грошовий мультиплікатор.
5. Вплив уряду та державного бюджету на пропозицію грошей.
6. Узагальнення процесу формування пропозиції грошей та роль грошово-кредитної політики.

Тема 8. Роль грошей у ринковій економіці

1. Переваги монетарної економіки перед бартерною.
2. Дискусії щодо нейтральності грошей у процесі відтворення.
3. Передавальний механізм впливу грошей на реальну економіку.
4. Моделі впливу пропозиції грошей на економіку в короткостроковому періоді.
5. Моделі впливу пропозиції грошей на економіку в довгостроковому періоді.
6. Дискусії про роль грошей та практика регулювання пропозиції грошей.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3.

РОЛЬ І МІСЦЕ КРЕДИТУ В СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ

Тема 9. Теорії грошей

1. Загальні основи теорії грошей.
2. Товарна теорія грошей.
3. Класична кількісна теорія грошей.
4. Кон'юнктурна теорія цінності грошей М. І. Тугана-Барановського.
5. Кембриджська версія.
6. Внесок Дж. М. Кейнса у розвиток теорії грошей.
7. Сучасний монетаризм та внесок М. Фрідмана у його формування.
8. Сучасний кейнсіансько-неокласичний синтез.
9. Грошово-кредитна політика України у світлі грошових теорій.

Тема 10. Сутність і функції кредиту

1. Сутність та структура кредиту.
2. Загальні передумови та економічні чинники необхідності кредиту
3. Функції кредиту.
4. Єдність кредиту з іншими економічними категоріями та відмінності між ними.
5. Стадії та закономірності руху кредиту.
6. Принципи кредитування.

Тема 11. Форми, види і роль кредиту

1. Класифікація кредиту.
2. Характеристика основних видів кредиту
3. Економічні межі кредиту.
4. Роль кредиту в розвитку економіки.
5. Розвиток кредитних відносин в Україні.

Тема 12. Теоретичні засади процента

1. Сутність та вимірники процента.

2. Теорія вибору портфеля активів.
3. Поведінка ринкових процентних ставок.
4. Ризикова та строкова структура процентних ставок.
5. Способи нарахування процентів.
6. Функції та роль процента.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4.

СИСТЕМА ФІНАНСОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА НА ЕТАПІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН

Тема 13. Фінансові посередники грошового ринку

1. Сутність, призначення та види фінансового посередництва.
 2. Економічні вигоди фінансового посередництва
 3. Банки як провідні інституції фінансового посередництва.
- Функції банків.
4. Небанківські фінансові інституції.
 5. Фінансове регулювання. Банківська система в механізмі фінансового регулювання.
 6. Інновації у фінансовому посередництві.

Тема 14. Теоретичні засади діяльності комерційних банків

1. Призначення та класифікація банків.
2. Походження та розвиток банків.
3. Банківська діяльність як галузь економіки, її організація та регулювання.
4. Банківництво як вид бізнесу.
5. Банківські ризики та основи їх менеджменту.
6. Стабільність банків і механізм її забезпечення.
7. Розвиток банків в Україні.
8. Міжнародне банківництво.

Тема 15. Центральні банки в системі монетарного та банківського управління

1. Призначення, роль та основи організації центрального банку.
2. Походження та розвиток центральних банків.

3. Незалежний статус центральних банків.
4. Функції центрального банку.
5. Грошово-кредитна політика центральних банків.
6. Місце центрального банку в системі банківського регулювання та нагляду.

Тема 16. Міжнародні валютно-кредитні установи та їх співробітництва з Україною

1. Інтеграційні процеси та створення міжнародних валютно-кредитних установ.
2. Міжнародний валютний фонд і його діяльність в Україні.
3. Світовий банк.
4. Регіональні міжнародні кредитно-фінансові інституції.
5. Європейський банк реконструкції та розвитку.
6. Банк міжнародних розрахунків.

4. СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИНИКНЕННЯ ГРОШЕЙ, ГРОШОВИЙ ОБІГ ТА МОДЕЛЬ ГРОШОВОГО РИНКУ

Тема 1. Сутність і функції грошей

Мета проведення: Закріплення на практиці знань щодо сутності і функцій грошей.

План семінарського заняття

1. Походження грошей. Роль держави у творенні грошей.
2. Суть грошей як загального еквівалента і абсолютно ліквідного активу. Гроші як гроші і гроші як капітал.
3. Форми грошей та їхня еволюція. Демонетизація золота. Еволюція кредитних грошей.
4. Вартість грошей. Ціна грошей як капіталу: вартість зберігання грошей та відсоток.
5. Функції грошей. Функція міри вартості. Ціна як грошове вираження вартості товарів.

6. Функція засобу обігу. Функція засобу платежу. Їхня сутність, сфери використання, відмінності.

7. Світові гроші. Взаємозв'язок функцій та вплив на них зміни вартості грошей.

8. Роль грошей як інструмента регулювання економіки. Гроші в перехідній економіці України.

Методика розв'язку типових задач

Задача 1. 1 січня 2018 року клієнт поклав 2000 грн на банківський рахунок під 8 річних відсотків та за умови, що відсоток на відсоток не нараховується. Яка сума буде на цьому рахунку 1 січня 2021 року, якщо банк проводить компаундинг відсотка щорічно?

Розв'язок. (Компаундинг — це процес нарахування банківських відсотків).

Для знаходження майбутньої вартості вкладу за простою відсотковою ставкою використовуємо формулу

$$S = P \times (1 + i \times n).$$

Оскільки n дорівнює 3 повних роки (2018, 2019, 2020), а річна відсоткова ставка 8%, то майбутня вартість поточного вкладу 2000 грн становитиме:

$$S = 2\,000 \times (1 + 0,08 \times 3) = 2\,480 \text{ (грн)}.$$

Відповідь: 1 січня 2021 року на депозиті обліковуватиметься вклад вартістю 2480 грн.

Задача 2. Яку суму грошей необхідно покласти на 6-місячний депозит, щоб отримати наприкінці терміну розміщення 1000 грн, при ставці 20% річних та за умовою, що відсоток на відсоток не нараховується?

Розв'язок. Для знаходження поточної вартості вкладу за простою відсотковою ставкою використовуємо формулу:

$$P = S \times \frac{1}{1 + i \times n}$$

Оскільки ж відсоткова ставка річна, а термін дії депозитної угоди 6 місяців, то в нашому випадку n дорівнює 6/12 або 1/2, і після

підстановки даних формула набуває вигляду:

$$P = 1000 \times \frac{1}{1 + 0.2 \times \frac{1}{2}} = 909(\text{грн})$$

Відповідь: на депозит необхідно покласти 909 грн.

Питання для самоконтролю та дискусій

1. Які існують погляди на походження і сутність грошей?
2. Дайте визначення грошей.
3. Як гроші розв'язують протиріччя товарного ринку?
4. Назвіть види грошей та охарактеризуйте їх.
5. Що належить до кредитних грошей?
6. У чому полягає функція міри вартості?
7. Значення грошей як засобу обігу та платежу.
8. Особливість функції нагромадження і заощадження.
9. Світові гроші, їхній зміст та значення в міжнародних економічних відносинах.
10. У чому полягає відмінність справжніх грошей від знаків вартості?
11. Чим відрізняються паперові гроші від кредитних?
12. Покажіть особливості реалізації функцій грошей в економіці України.
13. Який існує взаємозв'язок сучасних грошей і золота?
14. Розкрийте роль банківських пластикових карток у грошовому обігу.
15. Що стало причиною виникнення грошей?

Тести для самостійного опрацювання

1. В економічній теорії виділяють такі концепції походження грошей:

- а) трансакційну;
- б) раціоналістичну;
- в) еволюційну;
- г) монетаристську.

2. Представники еволюційної концепції походження грошей:

- а) Л. Пігу;
- б) І. Фішер;

- в) А. Сміт;
- г) Арістотель;
- д) К. Маркс;
- е) П. Самуельсон;
- є) Дж. Рікардо.

3. Яке з тверджень правильне:

- а) гроші — це кристалізація мінової вартості;
- б) гроші — загальний товар-еквівалент;
- в) гроші — продукт згоди людей;
- г) гроші — знак обміну;
- д) гроші — все вищеназване?

4. Ліквідність — це:

- а) здатність грошей брати участь у негайній купівлі товарів (робіт, послуг);
- б) можливість грошей бути засобом платежу;
- в) можливість грошей бути засобом накопичення.

5. Формами вартості грошей є:

- а) грошова;
- б) загальна;
- в) проста;
- г) розгорнута;
- д) еквівалентна;
- е) повна.

6. Що таке кредитні гроші:

- а) гроші, випущені державою для покриття своїх потреб, що фінансуються з бюджету;
- б) будь-які неповноцінні гроші;
- в) гроші, що виникають як заміщення майнових боргових зобов'язань приватних осіб і держави;
- г) гроші, що емітуються банками для фінансування бюджетного дефіциту?

7. До кредитних грошей належать:

- а) кредитні картки;
- б) вексель;
- в) електронні гроші;
- г) чек;
- д) банкнота;

е) дебетові картки.

8. Гроші мають всезагальну здатність до обміну тому, що:

а) вони є кристалізацією мінової вартості, всезагальним втіленням багатства й людської праці;

б) ринок наперед сприймає їх як загальну цінність, бажану для будь-якого

суб'єкта;

в) вони виготовлені зі специфічного матеріалу.

9. До електронних грошей належать:

а) казначейські білети;

б) банкноти;

в) кредитні картки;

г) картки для банкоматів;

д) чеки;

е) дебетові картки.

10. Купівельна спроможність грошей:

а) піднімається із зростанням цін;

б) може підвищуватись і знижуватись;

в) зростає з часом;

г) залишається постійною.

11. Форма обміну через посередництво товару-еквівалента (еквівалентна

форма обміну) трансформувалася в грошову, коли:

а) внаслідок розвитку міжрегіональних торговельних зв'язків з маси регіональних

товарів-еквівалентів виокремлювався еквівалент, що обслуговував обмін на великій

території;

б) роль еквівалента від товарів першої необхідності (зерно, худоба сіль, тощо)

перейшла до товарів, що такими не були (перли, хутра тощо);

в) роль товару-еквівалента стали виконувати метали.

12. Функції міри вартості й засобу обігу є двома провідними функціями грошей, тому що:

а) гроші історично почали функціонувати з виконання саме цих функцій;

б) інші функції є похідними від цих двох функцій;

в) саме в цих двох функціях гроші обслуговують більшу частину економічного обороту.

13. Функціями грошей є:

- а) розподіл вартості;
- б) засіб нагромадження;
- в) засіб обігу;
- г) надання грошової інформації;
- д) міра вартості;
- е) засіб платежу;
- є) девальвація;
- ж) світові гроші.

14. У якій функції гроші обслуговують процес ціноутворення:

- а) засобу обігу;
- б) міри вартості;
- в) засобу нагромадження;
- г) засобу платежу?

15. Що таке грошова функція:

- а) певний обов'язок, який виконують гроші, обслуговуючи рух вартості в процесі відтворення;
- б) специфічна зовнішня відмінність грошей у товарному світі;
- в) здатність грошей без додаткових витрат у будь-який час обмінюватися на будь-яке благо?

16. Світові гроші виконують такі функції:

- а) міжнародного засобу нагромадження;
- б) міжнародного платіжного засобу;
- в) загального втілення суспільного багатства;
- г) забезпечують безперервність виробництва в країні;
- д) міжнародного купівельного засобу;
- е) міжнародного засобу обігу.

17. Визначити, які гроші перебувають в обігу в Україні в сучасних умовах:

- а) повноцінні;
- б) неповноцінні;
- в) паперово-кредитні;
- г) електронні

Завдання для самостійного опрацювання

Задача 1. 1 січня 2017 року клієнт поклав 2000 грн на банківський рахунок під 6 річних відсотків та за умовою, що відсоток на відсоток не нараховується.

Визначте:

яка сума буде на цьому рахунку 1 січня 2021 року, якщо банк проводить компаундинг відсотка щорічно?

Задача 2. Визначте:

яку суму грошей необхідно покласти на 6-місячний депозит, щоб отримати наприкінці терміну розміщення 2000 грн при ставці 14% річних та за умовою, що відсоток на відсоток не нараховується?

Тема 2. Грошовий обіг і грошові потоки

Мета проведення: Закріплення на практиці знань щодо грошового обігу і грошових потоків.

План семінарського заняття

1.Поняття про грошовий оборот, його економічна основа, основні суб'єкти та ринки, які він обслуговує.

2.Структура грошового обороту за формою платіжних засобів та економічним змістом. Характеристика грошового обігу як складової грошового обороту.

3. Поняття та складові маси грошей, що обслуговують грошовий оборот. Базові гроші та грошові агрегати.

4.Швидкість обігу грошей та фактори, що її визначають. Розрахунок швидкості обігу.

5.Вплив швидкості обігу на масу та стабільність грошей. Механізм забезпечення стабільності грошей.

6.Суть та вимоги закону кількості грошей, необхідних для обороту. Монетизація ВВП.

7.Сучасні засоби платежу, які обслуговують грошовий оборот, їх економічні відмінності.

Методика розв'язку типових задач

Задача 1. Розрахуйте величину агрегатів грошової маси України в 2008 р., якщо:

- готівка поза банками — 125 млрд грн;
- готівка в касах юридичних осіб — 30 млрд грн;
- депозити до запитання — 71 млрд грн;
- строкові вклади — 167 млрд грн;
- валютні заощадження — 120 млрд грн;
- кошти за трастовими операціями — 1 млрд грн;
- вартість облігацій державного займу — 1,7 млрд грн.

Розв’язок. Розраховуємо величину агрегатів грошової маси:

M_0 = готівка поза банками + готівка в касах юридичних осіб = $125 + 30 = 155$ (млрд.грн);

$M_1 = M_0$ + депозити до запитання + кошти на спеціальних карткових рахунках = $155 + 71 = 226$ (млрд грн);

$M_2 = M_1$ + строкові вклади + валютні заощадження = $226 + 167 + 120 = 513$ (млрд грн).

$M_3 = M_2$ + кошти за трастовими операціями + вартість облігацій державного займу = $513 + 1 + 1,7 = 515,7$ (млрд грн).

Агрегат M_3 охоплює всі форми грошей і являє собою грошову масу (див. табл. 2.1).

Відповідь: $M_0 = 155$ млрд грн; $M_1 = 226$ млрд грн; $M_2 = 513$ млрд грн; $M_3 = 515,7$ млрд грн.

Задача 2. Розрахуйте величину грошового агрегату M_2 (на прикладі реальних даних 2007р.):

- готівка на руках у населення — 91,1 млрд грн;
- готівка в касах юридичних осіб — 20 млрд грн;
- строкові депозити — 209,5 млрд грн;
- кошти на спеціальних карткових рахунках — 3 млрд грн;
- готівка в оборотних касах банків — 31 млрд грн;
- депозити до запитання — 36,6 млрд грн.

Розв’язок. Для розрахунку грошового агрегату M_2 необхідно розрахувати величини грошових агрегатів M_0 та M_1 :

M_0 = готівка на руках у населення + готівка в касах юридичних осіб = $91,1 + 20 = 111,1$ (млрд грн).

$M = M_0$ + готівка в касах банків + депозити до запитання +

кошти на спеціальних карткових рахунках = 111,1 + 31 + 36,6 + 3 = 181,7 (млрд грн).

$M_2 = M_1 + \text{строкові вклади} = 181,7 + 209,5 = 391,2$ (млрд грн).

Відповідь: $M_2 = 391,2$ млрд грн (див. табл. 2.1).

Задача 3. 1. Визначити кількість грошей, необхідних для безінфляційного обігу, за такими даними (на прикладі реальних даних 2008 р.):

- сума цін реалізованих товарів, робіт, послуг (ВВП 2008 р.) — 949,9 млрд грн;

- сума цін товарів, робіт, послуг, що реалізовані з відстроченням платежу — 30% обсягу реалізації товарів, робіт та послуг;

- сума платежів по зобов'язаннях, термін оплати яких настав, — 120 млрд грн;

- сума платежів, що взаємно погашаються, — 15% загального обсягу реалізації товарів, робіт та послуг;

- середня кількість оборотів грошової маси (M_2) за рік — 1,8.

2. Як саме зміниться обсяг грошової маси, якщо її оборотність зросте на 2 оберти?

3. Як саме зміниться обсяг грошової маси, якщо не буде проводитися взаємне зарахування боргів?

Розв'язок. 1. Для знаходження кількості грошей, необхідних для безінфляційного обігу, використовуємо формулу:

$$M_n = KГ = \frac{СЦ(PQ) - K + П - В}{O(V)}$$

$$M_n = \frac{949.9 - 0.3 \times 949.9 + 120 - 0.15 \times 949.9}{1.8} = 356.91 \text{ (млрд. грн)}$$

2. Якщо оборотність грошової маси зросте на 2 оберти, то:

$$\begin{aligned} M_{n2} &= \frac{949.9 - 0.3 \times 949.9 + 120 - 0.15 \times 949.9}{1.8 + 2} \\ &= 169.06 \text{ (млрд. грн)} \end{aligned}$$

Отже, в результаті пришвидшення обертання грошової

маси потреба в ній для забезпечення безінфляційного обігу зменшиться на таку величину:

$$356,91 - 169,06 = 187,85 \text{ (млрд грн.)}$$

3. Якщо не буде проводитися взаємне зарахування боргів, то:

$$M_{n3} = \frac{949.9 - 0.3 \times 949.9 + 120}{1.8} = 436.07 \text{ (млрд. грн)}$$

Отже, якщо буде припинене взаємне зарахування боргів, потреба в грошах для забезпечення безінфляційного обігу зросте на таку величину:

$$436,07 - 356,91 = 79,16 \text{ млрд грн.}$$

Відповідь: $M_n = 356,91$ млрд. грн; $M_{n2} = 169,06$ млрд. грн; $M_{n3} = 436,07$ млрд. грн.

Задача 4. Визначте як зміниться номінальний обсяг ВВП, якщо швидкість обігу грошей становить 1,84 оборотів і залишається незмінною, а грошова пропозиція зросте з 259 до 391 млрд грн. Задача розрахована за даними річного звіту НБУ-2007 р.

Розв'язок. Обсяг ВВП розраховуємо, виходячи з рівняння І. Фішера:

$$M \times V = P \times Q,$$

де M — грошова маса, грн;

V — швидкість обігу грошей, оборотів;

P — середній рівень цін, грн/ум. од.;

Q — фізичний обсяг ВВП, ум. од.

Причому,

$$P \times Q = \text{ВВП.}$$

Отже,

$$\text{ВВП} = M \times V.$$

Таким чином, залежність між грошовою масою та номінальним обсягом ВВП — прямопропорційна. Розраховуємо номінальний обсяг ВВП до та після зростання грошової маси:

$$\text{ВВП}_1 = 259 \times 1,84 = 476,56 \text{ (млрд грн);}$$

$$\text{ВВП}_2 = 391 \times 1,84 = 719,44 \text{ (млрд грн.)}$$

Зростання номінального обсягу ВВП під впливом зростання грошової маси становило:

$$719,44 - 476,56 = 242,88 \text{ (млрд грн.)}$$

Відповідь: $\Delta \text{ВВП} = 242,88$ млрд грн.

Задача 5. Визначте середньоквартальну та річну швидкість обігу грошей в Україні за такими реальними даними 2008 року :

- на 01.04 обсяг ВВП2008 — 187,717 млрд грн; грошова маса (M_3 2008) — 416,013 млрд грн;

- на 01.07 обсяг ВВП2008 — 421,417 млрд грн; грошова маса (M_3 2008) — 450,589 млрд грн;

- на 01.10 обсяг ВВП2008 — 697,194 млрд грн; грошова маса (M_3 2008) — 477,659 млрд грн;

- на 31.12 обсяг ВВП2008 — 949,864 млрд грн; грошова маса (M_3 2008) — 515,727 млрд грн.

Задача розрахована за даними річного звіту НБУ-2008 р.

Розв'язок. Щоб знайти середньоквартальну швидкість обігу грошей, необхідно розрахувати:

$$V = \frac{\text{ВВП}_i}{M_i},$$

де i порядковий номер кварталу:

$$V_1 = \frac{187,717}{416,013} = 0,45 \text{ (об.)}$$

$$V_2 = \frac{421,417 - 187,717}{450,589} = 0,52 \text{ (об.)}$$

$$V_3 = \frac{697,194 - 421,417}{477,659} = 0,58 \text{ (об.)}$$

$$V_4 = \frac{949,864 - 697,194}{515,727} = 0,49 \text{ (об.)}$$

$$V_{\text{СКВ}} = \frac{0,45 + 0,52 + 0,58 + 0,49}{4} = 0,51 \text{ (об.)}$$

Розраховуємо річну швидкість обігу грошей за формулою:

$$V = \frac{ВВП_r}{M_c},$$

Де $ВВП_r$ – річний обсяг ВВП;

M_c – середній обсяг грошової маси за рік:

$$M_c = \frac{416,013 + 450,589 + 477,659 + 515,727}{4} = 464,977 \text{ (млрд. грн)}$$

$$V_{cp} = \frac{949,864}{464,977} = 2,04 \text{ (об)}$$

Відповідь: у 2008 р. середньоквартальна швидкість грошей за агрегатом M_3 становить: $V_{СКВ} = 0,51$ об.; річна швидкість обігу грошей дорівнює: $V_{cp} = 2,04$ об.

Задача 6. Обчисліть агрегатну структуру та середню швидкість обігу грошової маси, а також тривалість одного обороту в днях за наведеними в табл. 2 даними.

Задача розрахована за даними річного звіту НБУ-2008 р.).

Таблиця 2

Показники	На початок звітнього року (I квартал) млрд грн	На кінець звітнього року (IV квартал) млрд грн
Готівка поза банками	109,841	154,759
Кошти на поточних рахунках та депозити до запитання	73,836	70,369
Валютні заощадження (поточні та строкові)	(23,552+76,240) — 99,792	(35,003+122,509 — 157,512
Кошти у строкових депозитах	127,977	129,888
Цінні папери, крім акцій	4,567	3,200
Сума цін реалізованих товарів (ВВП2008)	189,768	949,864
Товари, продані в кредит	18,805	96,91
Сума платежів за кредитами	47,89	22,641
Взаємопогашення платежів	2	3

Розв'язок. Розрахунок агрегатної структури грошової маси на початок та кінець звітного року проведемо в табл. 2.

Сукупна грошова маса (M_3) на початок звітної року:

$$109,841 + 73,836 + 99,792 + 127,977 + 4,567 = 416,013 \text{ млрд грн.}$$

Сукупна грошова маса (M_3) на кінець звітної року:

$$154,759 + 70,369 + 157,512 + 129,888 + 3,200 = 515,727 \text{ млрд грн.}$$

Таблиця 3

На початок звітної року, млрд грн			На кінець звітної року, млрд грн		
Агрегати грошової маси		Частка в грошовій масі	Агрегати грошової маси		Частка в грошовій масі
M_0	109,841	$\frac{109,841}{416,013} \times 100$ = 26,95%	M_0	154,759	$\frac{154,759}{515,727} \times 100$ = 30,01%
M_1	109,841+73,836=183,68	$\frac{183,68}{416,013} \times 100$ = 44,15%	M_1	154,759+70,369=225,128	$\frac{225,128}{515,727} \times 100$ = 43,65%
M_2	183,68+99,792+127,977=411,45	$\frac{411,45}{416,013} \times 100$ = 98,90%	M_2	225,128+157,512+129,888=512,527	$\frac{512,528}{515,727} \times 100$ = 99,38%
M_3	411,45+4,567=416,013	100%	M_3	512,527+3,200=515,727	100%

Оскільки маємо дані щодо продажу товарів у кредит, то для знаходження середньої швидкості обігу грошової маси використовуємо формулу:

$$V_c = \frac{СЦ(PQ) - K + П - В}{M_c}$$

Знаходимо середні значення показників за звітний рік:

$$\sum P \times Q = \frac{189,768 + 949,864}{2} = 569,82 (\text{млрд грн});$$

$$\sum K = \frac{18,805 + 96,91}{2} = 57,86 (\text{млрд грн});$$

$$\sum \Pi = \frac{47,89 + 22,641}{2} = 35,27 (\text{млрд грн});$$

$$\sum B = \frac{2 + 3}{2} = 2,5 (\text{млрд грн})$$

$$M_c = \frac{416,013 + 515,727}{2} = 465,87 (\text{млрд грн});$$

$$V_c = \frac{569,82 - 57,86 + 35,27 - 2,5}{465,87} = 1,17 (\text{обю});$$

$$T_{06} = \frac{365}{V_c} = \frac{365}{1,17} = 312 (\text{дн.})$$

Відповідь: $V_c = 1,17$ об; $T_{06} = 312$ (дн).

Задача 7. Вкладник відкрив депозит у розмірі 2000 грн під 24 % річних на 4 роки. Розрахуйте відсотковий прибуток вкладника, якщо по вкладу нараховуються:

- прості відсотки;
- складні відсотки.

Розв'язок. Для розрахунку майбутньої вартості депозиту за умови нарахування простих відсотків використовуємо формулу:

$$S = P \times (1 + i \times n);$$

$$S = 2000 \times (1 + 0,24 \times 4) = 3\,920 (\text{грн}).$$

Відсотковий прибуток вкладника — різниця майбутньої та первісної величини вкладу — дорівнює:

$$3920 - 2\,000 = 1\,920 \text{ (грн.)}$$

Для розрахунку майбутньої вартості депозиту за умови нарахування складних відсотків використовуємо формулу

$$S = P \times (1 + i)^n:$$

$$S = 2000 \times (1 + 0,24)^4 = 4\,728 \text{ (грн.)}$$

Відсотковий прибуток вкладника дорівнює:

$$4728 - 2\,000 = 2\,728 \text{ (грн.)}$$

Відповідь: за умови нарахування простих відсотків відсотковий прибуток вкладника становитиме 1920 грн; при складних відсотках — 2728 грн.

Задача 8. Яку суму грошей необхідно розмістити на депозиті в комерційному банку, щоб отримати наприкінці терміну розміщення 7300 грн за такими умовами: нарахування один раз на рік відсотка за ставкою 15%, строк вкладу — 3 роки, на відсоток щорічно нараховується відсоток?

Розв'язок. Для знаходження поточної вартості вкладу за складною відсотковою ставкою використовуємо формулу:

$$P = S \times \frac{1}{(1 + i)^n}.$$

Оскільки термін дії депозитної угоди 3 роки, то в нашому випадку n дорівнює трьом. Нарахування відсотків здійснюється за річною ставкою 15%, і після підстановки всіх вихідних даних формула набуває вигляду.

$$P = 7300 \times \frac{1}{(1 + 0,15)^3} = 5196 \text{ (грн)}$$

Відповідь: на депозит необхідно покласти 5196 грн.

Питання для самоконтролю та дискусій

1. Що таке грошовий оборот і з чого він складається?
2. Форми грошового обороту та їхня характеристика.
3. Класифікація безготівкових розрахунків.

4. Які існують форми безготівкових розрахунків?
5. У чому полягає сутність закону грошового обігу?
6. Грошові агрегати як показники грошової маси.
7. Способи регулювання грошової маси.
8. Що таке безготівковий грошовий оборот?
9. У чому полягають переваги безготівкового грошового обороту порівняно з готівковим?
10. Назвіть сфери застосування готівки в народному господарстві.
11. Виділіть основні принципи організації готівкового і безготівкового грошових оборотів.
12. Опишіть національну грошову одиницю України — гривню (банкноту та розмінну монету).
15. Як здійснюється контроль за станом безготівкових розрахунків у народному господарстві України?

Тести для самостійного опрацювання

1. Грошовий оборот — це:

- а) процес безперервного руху засобів платежу в країні;
- б) створення готівкових грошей;
- в) створення безготівкових грошей;
- г) кругообіг *Суб'єктами грошового обігу виступають:*
- а) фінансові посередники;
- б) фірми;
- в) сімейні господарства;
- сукупного індивідуального капіталу.

2.

- г) ринок продуктів;
- д) уряд;
- е) ринок ресурсів.

3. Вхідні грошові потоки сектора «сімейних господарств»:

- а) заощадження;
- б) податки;
- в) доходи.

4. Вхідні грошові потоки сектора «фірм»:

- а) податки;
- б) інвестиції;

- в) виручка від реалізації;
- г) позики.
- д) кредити.

5. Грошовим обігом взаємопов'язуються такі ринки:

- а) продуктів;
- б) міжбанківський;
- в) інвестиційний;
- г) ресурсів;
- д) фінансовий;
- е) світовий; є) кредитний.

6. Вхідні потоки сектора «держава»:

- а) зики;
- б) трансфертні платежі;
- в) податки;
- г) заробітна плата;
- д) заощадження.

7. Агрегат M0 містить:

- а) депозити в іноземній валюті;
- б) строкові вклади в національній валюті;
- в) гроші поза банками;
- г) депозити до запитання.

8. Грошовий агрегат M1 визначається за формулою:

- а) $M0 + \text{поточні рахунки}$;
- б) $M2$ — строкові депозити;
- в) $M0 + \text{строкові депозити}$;
- г) немає правильної відповіді.

9. Який з наведених виразів не може бути помилковим:

- а) $M2 = M3 + M4$;
- б) $M2 < M4$;
- в) $M0 > M4 + M2$;
- г) $M3 > M2$?

10. Яке з наведених тверджень неправильне:

- а) середня ліквідність M3 менша за M2;
- б) у складі M2 є елементи M3;
- в) середня ліквідність M2 менша, ніж M4?

11. Здатність банків збільшувати пропозицію грошей залежить від ставки банківського відсотка:

- а) так;
- б) ні;
- в) ці процеси не пов'язані між собою

12. Якщо готівка на руках у населення становить 1000 тис. грн, строкові депозити — 2000 тис. грн, безготівковий обіг — 3000 тис. грн, готівковий обіг — 4000 тис. грн, кошти за трастовими операціями банків — 5000 тис. грн, то M2 становить:

- а) 40 000 тис. грн;
- б) 45 000 тис. грн;
- в) 5 000 тис. грн.

13. Норма обов'язкових резервів:

- а) устанавлюється з метою обмеження грошової маси;
- б) запроваджується як захід, що збільшує рентабельність банків;
- в) визначається з метою підтримування ліквідності банків.

14. Якщо норма обов'язкових резервів становить 11%, то чому дорівнює депозитний мультиплікатор:

- а) 5;
- б) 9,09;
- в) 9;
- г) 11?

15. Зміна норми банківських резервів найбільше впливає на:

- а) споживчі видатки;
- б) інвестиції;
- в) обсяг експорту;
- г) державні видатки.

16. Грошовий мультиплікатор — це:

- а) коефіцієнт, який відображає, на скільки одиниць збільшується грошова маса за зміни грошової бази на одиницю;
- б) коефіцієнт, який відображає, на скільки одиниць змінюється грошова маса внаслідок зміни політики НБУ в системі норм обов'язкового резервування;
- в) коефіцієнт, який показує, на скільки одиниць змінюється ВВП за зміни державного бюджету на одиницю.

17. Залучені ресурси комерційного банку становлять 2 млн грн, а норма обов'язкового резерву — 13%. Якими будуть у цьому випадку кредитні ресурси комерційного банку:

- а) 2 млн грн;

- б) 300 тис. грн;
- в) 1 740 тис. грн?

Завдання для самостійного опрацювання

Задача 1. Клієнт вносить у банк 4000 гр. од. готівкою. Після цього комерційний банк збільшує свої резерви на таку саму суму і видає позичку в розмірі 2000 гр. од. Як саме після проведених трьох операцій (абстрагуючись від усіх інших) зміниться грошова пропозиція:

- а) зменшиться на 2000 гр. од.;
- б) збільшиться на 2000 гр. од.;
- в) зменшиться на 4000 гр. од.;
- г) збільшиться на 4000 гр. од.;
- д) збільшиться на 6000 гр. од.?

Задача 2. Кількість проданих товарів протягом року становить 180 тис. шт., ціна одиниці товару — 5 грн. Визначте середню оборотність грошової одиниці та розмір грошової маси, якщо відомо, що в разі підвищення оборотності грошової одиниці на 2 оберти необхідність у грошовій масі, що обслуговує грошовий обіг, скоротилася на 40%, а при підвищенні оборотності грошової одиниці на 3 оберти — на 50%.

Задача 3. Залучені ресурси комерційного банку становлять 1 млн грн, а норма обов'язкового резерву — 15%. Якими будуть у цьому випадку кредитні ресурси комерційного банку:

- а) 1 млн грн;
- б) 850 тис. грн;
- в) 150 тис. грн?

Задача 4. Порівняйте фактичну швидкість обіговості грошей у наявному грошовому обігу з ідеальним значенням, якщо середня грошова маса за звітний період, розрахована за агрегатом M_1 , становить: $M_0 = 110$ млрд грн, сума поточних рахунків у комерційних банках становить 10% від M_0 , депозити до запитання — 70 млрд грн, середній розмір грошових надходжень у каси банків — 3,8 млрд грн, сума видатків — 65% розміру надходжень. Ідеальне значення швидкості обігу грошей — 1.

Задача 5. Розрахуйте величину агрегатів грошової маси України, якщо:

- поза банками — 145 млрд грн;
- готівка в касах юридичних осіб — 46 млрд грн;
- депозити до запитання — 89 млрд грн;
- строкові вклади — 149 млрд грн;
- готівка валютні заощадження — 107 млрд грн;
- кошти за трастовими операціями — 10 млрд грн;
- вартість облігацій державного займу — 5,3 млрд грн.

Задача 6. Розрахуйте величину грошового агрегату M_2 за такими даними:

- готівка на руках у населення — 134,43 млрд грн;
- готівка в касах юридичних осіб — 39,43 млрд грн;
- строкові депозити — 302,11 млрд грн;
- кошти на спеціальних карткових рахунках — 5,3 млрд грн;
- готівка в оборотних касах банків — 23 млрд грн;
- депозити до запитання — 114 млрд грн.

Задача 7. Визначити кількість грошей, необхідних для безінфляційного обігу, за такими даними:

— сума цін реалізованих товарів, робіт, послуг (ВВП) — 890 млрд грн;

— сума цін товарів, робіт, послуг, що реалізовані з відстроченням платежу — 23% обсягу реалізації товарів, робіт та послуг;

— сума платежів за зобов'язаннями, термін оплати яких настав, — 134 млрд грн;

— сума платежів, що взаємно погашаються, — 19% загального обсягу реалізації товарів, робіт та послуг;

— середня кількість оборотів грошової маси (M_2) за рік — 6.

2. Як саме зміниться обсяг грошової маси, якщо її оборотність зросте на 3 оберти?

3. Як саме зміниться обсяг грошової маси, якщо не буде проводитися взаємне зарахування боргів?

Задача 8. Визначте, як зміниться номінальний обсяг **ВВП**, якщо швидкість обігу грошей становить 1,84 оборотів і залишається незмінною, а грошова пропозиція зростає з 300 до 431 млрд грн.

Задача 9. Охарактеризуйте базову модель грошового обороту в ринковій економіці.

Задача 10. Назвіть особливості грошової маси в Україні.

Задача 11. Визначте середньоквартальну та річну швидкість

-на 01.04 обсяг 1 - 187,717 млрд грн грошова маса (М₃2008)
416,013 млрд грн;

-на 01.07 обсяг 1 - 421,417 млрд грн грошова маса (М₃2008)
450,589 млрд грн;

-на 01.10 обсяг 1 - 697,194 млрд грн грошова маса (М₃2008)
477,659 млрд грн;

-на 31.12 обсяг 1 - 949,864 млрд грн грошова маса (М₃2008)
515,727 млрд грн.

обігу грошей в Україні за такими даними:

Задача 12. Обчисліть агрегатну структуру та середню швидкість обігу грошової маси, а також тривалість одного обороту в днях за наведеними в табл. 1 даними.

Таблиця

Показники	На початок звітної ро квартал), млрд грн	На кінець звітної ро (IV квартал), млрд грн
Готівка поза банками	135,176	176,435
Кошти на поточних рахунках та д позити до запитання	87,65	98,234
Валютні заощадження (поточні та строкові)	34,76 121,21	45,65 157,512
Кошти у строкових депозитах	154,64	175,98
Цінні папери, крім акцій	7,567	9,200
Сума цін реалізованих товарів (В	209,564	1 034,675
Товари, продані в кредит	32,34	101,43
Сума платежів за кредитами	32,21	44,32
Взаємопогашення платежів	4	7

Задача 13. Вкладник відкрив депозит у розмірі 7000 грн під 15% річних на 4 роки. Розрахуйте відсотковий прибуток вкладника, якщо по вкладу нараховуються прості та складні відсотки.

Задача 14. Яку суму грошей необхідно розмістити на депозиті в комерційному банку, щоб отримати наприкінці терміну розміщення 8100 грн за такими умовами: нарахування один раз на рік відсотка за ставкою 14,8%, строк вкладу — 4 роки, на відсоток щорічно нараховується відсоток?

Тема 3. Грошовий ринок

Мета проведення: Закріплення на практиці знань щодо грошового ринку.

План семінарського заняття

1. Суть, економічна структура і характеристика грошового ринку.
2. Мотиви та чинники, що визначають параметри попиту на гроші.
3. Попит на гроші та його складові.
4. Трансакційний та номінальний попит на гроші, їх рівняння та функція.
5. Попит на гроші як на актив та його графічна інтерпретація.
6. Механізм формування пропозиції грошей.
7. Рівновага на грошовому ринку та відсоток. Фактори, які визначають рівновагу на грошовому ринку.
8. Залежність індивідуальних пропозицій заощаджень (на рівні окремих економічних суб'єктів) від рівня відсоткової ставки.
9. Залежність попиту на гроші від рівня відсотка.
10. Банківська система у створенні пропозиції грошей на фінансовому ринку.
11. Процес грошово-кредитної мультиплікації.
12. Основні чинники сучасної облікової політики НБУ.

Питання для самоконтролю та дискусій

1. У чому полягає суть грошового ринку?

2. Назвіть основні інститути грошового ринку.
3. Яка роль грошового ринку в економіці?
4. Назвіть елементи грошового ринку.
5. Дайте визначення облікового ринку.
6. Чому облікові ставки цього ринку визначаються ставкою Центрального банку?
7. Дайте характеристики цінним паперам, які перебувають в обігу на обліковому ринку.
8. В якій формі залучаються і розміщуються вільні ресурси кредитних інститутів на міжбанківському ринку?
9. Чому комерційні банки використовують у своїй діяльності міжбанківські депозити?
10. Яку роль у становленні ринкової економіки України відіграють засоби міжбанківського ринку?
11. Розкрийте мотиви і чинники попиту на гроші.
12. Охарактеризуйте механізм формування пропозиції грошей на мікро- та макро- рівнях.
13. Розкрийте сутність грошово-кредитного мультиплікатора.
14. Які мотиви визначив Дж. М. Кейнс щодо накопичення грошей?
15. Чи ціна на грошовому ринку відрізняється від ціни на товарному ринку?

Теми рефератів

1. Роль банківської системи в формуванні пропозиції грошей.
2. Міжбанківська валютна біржа України та її вплив на грошовий ринок.

Тести для самостійного опрацювання

1. *Грошовий попит складається з таких елементів:*
 - а) попит на гроші як пасиви;
 - б) попит на гроші для угод;
 - в) попит на гроші як активи.

2. За видами інструментів грошовий ринок поділяється на ринок:

- а) цінних паперів;
- б) короткострокових позик;
- в) позикових капіталів;
- г) короткострокових фінансових активів;
- д) середньо- і довгострокових позик.

3. Грошова база — це:

- а) кількість номінальних грошей в обігу;
- б) окремі сукупності грошових активів, які різняться між собою рівнем ліквідності;
- в) гроші високої ефективності, за зміни яких мультиплікативно змінюється грошова маса.

4. За інституційними ознаками грошовий ринок поділяється на:

- а) фондовий ринок;
- б) міжбанківський ринок;
- в) ринок капіталів;
- г) товарний ринок;
- д) ринок грошей;
- е) ринок банківських кредитів.

5. За економічним призначенням та ліквідністю фінансових активів грошовий ринок поділяється на ринок:

- а) цінних паперів;
- б) ринок грошей;
- в) ринок капіталів;
- г) короткострокових фінансових активів;
- д) середньо- і довгострокових позик.

6. Визначальними чинниками впливу на попит на гроші є:

- а) ставка обов'язкових резервів;
- б) рівень цін;
- в) рівень реальних доходів;
- г) норма відсотка.

7. Сукупний попит на гроші містить попит на:

- а) активи;
- б) гроші для трансакцій;
- в) запас грошей.

8. Яка існує залежність між альтернативною вартістю зберігання грошей і відсотковою ставкою:

- а) пряма;
- б) обернена;
- в) зв'язку немає?

9. Попит на гроші залежить від економічних змінних:

- а) інфляції;
- б) реальних доходів;
- в) норми відсотка;
- г) банківських резервів;
- д) рівня цін;
- е) грошової бази.

10. Як повинна змінитися пропозиція грошей, щоб при незмінному попиті рівень нововажна відсоткова ставка знизилася:

- а) зрости;
- б) знизитися;
- в) залишитися незмінною?

11. Чим нижча ставка позичкового процента, тим:

- а) вищий інвестиційний попит на гроші;
- б) вища частка заощаджень;
- в) нижчий попит на гроші;
- г) більша перевага віддається ліквідності.

12. Як зростання динаміки цін впливає на величину реального попиту на гроші:

- а) збільшує попит;
- б) зменшує попит;
- в) не змінює попит на реальні залишки грошей?

13. Якщо номінальний ВВП скоротиться, тоді:

- а) трансакційний попит на гроші і загальний попит на гроші

залишаться незмінними;

б) скоротиться трансакційний попит на гроші і загальний попит на гроші;

в) зросте трансакційний попит на гроші, але скоротиться загальний попит на гроші;

г) скоротиться трансакційний попит на гроші, але зросте загальний попит на гроші;

д) зросте трансакційний попит на гроші і загальний попит на гроші.

14.Економічними методами регулювання грошової маси в обігу є:

а) визначення відсоткових ставок за кредити;

б) визначення норм обов'язкових резервів в НБУ;

в) купівля та продаж зарубіжної валюти;

д) маніпуляції з державними цінними паперами.

15.Якщо попит на гроші і пропозиція грошей будуть зростати, тоді:

а) рівноважна кількість грошей і рівноважна відсоткова ставка скоротяться;

б) рівноважна кількість грошей і рівноважна відсоткова ставка зростуть;

в) рівноважна відсоткова ставка зросте, а зміну кількості грошей передбачити неможливо;

г) рівноважна кількість грошей зросте, а зміну рівноважної відсоткової ставки передбачити неможливо;

д) неможливо передбачити зміну кількості грошей і рівноважної відсоткової ставки.

16.Грошова база складається з:

а) різниці готівки в обігу і готівки в резервах комерційних банків;

б) обсягу готівки і депозитів;

в) суми готівки в обігу, готівки в сейфах і резервів комерційних банків, що є на рахунку в ЦБ.

Завдання для самостійного опрацювання

Задача 1

Клієнт вносить у банк 4000 грошових одиниць готівкою. Після цього комерційний банк збільшує свої резерви на таку саму суму і видає позичку в розмірі 2000 одиниць. Як саме після проведених трьох операцій (абстрагуючись від усіх інших) зміниться грошова пропозиція?

- а) зменшиться на 2000 гр. од.;
- б) збільшиться на 2000 гр. од.;
- в) зменшиться на 4000 гр. од.;
- г) збільшиться на 4000 гр. од.;
- д) збільшиться на 6000 гр. од.?

Задача 2

Готівка становить 110 000 млн грн, поточні вклади — 65 000 млн грн, ощадні вклади — 100 000 млн грн, строкові вклади — 56 000 млн грн. Визначте величину агрегату M_2 .

Задача 3

Надлишкові резерви комерційного банку становлять 150 000 грн. Новий перспективний клієнт цього банку отримує позику в максимально можливому розмірі. Перша половина цієї позики надається у формі відкриття поточного рахунка, а друга — готівкою. Норма резервування становить 40%. Яким буде максимально можливе збільшення пропозиції грошей за грошовим мультиплікатором M_1 ?

Задача 4

Визначте кількість грошей, необхідну як засіб обігу за таких умов: сума цін реалізованих товарів (послуг, робіт) 580 млрд грн; сума цін товарів (послуг, робіт), що продані з відстрочкою платежу, — 120 млрд грн; сума платежів за довгостроковими зобов'язаннями, строки яких настали, — 110 млрд грн; сума взаємопогашуваних платежів — 30 млрд грн; середнє число оборотів грошової одиниці за рік — 5.

Задача 5

Трансакційний попит на гроші становить 400 млн грн.

а) заповніть табл. 1. б) пропозиція грошей становить 510 млн грн. Визначте рівноважну ставку відсотка;

в) визначте величину рівноважної ставки відсотка, якщо пропозиція грошей зросла до 530 млн грн; скоротилася до 450 млн грн. Величина R (обов'язкова резервна норма) дорівнює 0,25. Обсяг депозитів у два рази більший від обсягу готівки. Підрахуйте грошовий мультиплікатор з урахуванням готівки.

Таблиця 1

Ставка відсотка	Обсяг попиту на гроші з боку активів, (млн грн)	Загальний попит на гроші
14	30	
13	50	
12	70	
11	90	
10	110	
9	130	
8	150	

Задача 6

1. Розрахуйте розмір нових кредитних ресурсів для перших 8-ми банків, що користуються коштами депозитів, за умови що в комерційному банку їх розміщено на суму 3,5 млн грн.

2. Обчисліть максимально можливе збільшення грошової маси в обороті, якщо норма обов'язкового резервування становить 16%.

Задача 7

Якщо норма обов'язкових резервів становить 15%, то чому дорівнює грошово-кредитний мультиплікатор?

Задача 8

У комерційному банку розміщено депозит на суму 27 000 грн. Як саме вплине збільшення норми обов'язкових резервів з 10 до 15% на розмір кредитних ресурсів для перших 8-ми комерційних банків, які використовують кошти цього депозиту, а також на розмір грошової маси в обороті.

Задача 9

Розрахуйте максимально можливий та реальний рівень грошово-кредитної мультиплікації за такими даними: норма обов'язкових резервів становить 19%, готівка поза банками — 202 млрд грн, банківські резерви — 134 млрд грн, загальна сума депозитів банківської системи — 578 млрд грн.

Задача 10

Знайдіть значення грошового мультиплікатора по агрегату M_1 , якщо обсяг готівки поза банками становить 132 млрд грн, розмір банківських резервів, що сформовані по короткострокових залученнях, — 98 млрд грн, а величина грошового агрегату M_1 — 301 млрд грн.

Задача 11

Розрахуйте агрегати грошової маси та знайдіть значення грошового мультиплікатора по агрегату M_2 , якщо:

- депозити, залучені банківською системою, становлять 200 млрд грн;
- співвідношення готівки поза банками та депозитів можна визначити як 3:4;
- частка строкових депозитів у їхній загальній величині становить 22%;
- кошти на розрахункових рахунках — 46 млрд грн;
- цінні папери, крім акцій, — 12 млрд грн;
- наднормові резерви комерційних банків, що сформовані за депозитними операціями, становлять 39 млрд грн;
- норма обов'язкового резервування визначена НБУ в розмірі 10%.

Задача 12

ВВП країни у 2007 р. становив 250 млрд грн, а грошовий попит — 50 млрд грн. У 2008 р. ВВП збільшився на 7%, а швидкість обертання грошей і рівень цін не змінилися.

Чому дорівнює попит на гроші у 2008 р.?

Задача 13

Національний банк вирішив збільшити пропозицію грошей на 220 млрд грн. На скільки треба збільшити грошову базу за умови, що

коефіцієнт депонування дорівнює 0,2, а резервна норма становить 12%.

Задача 14

Загальні резерви комерційного банку становлять (R) — 670 млн грн, депозити — 1 270 млн грн. Норма обов'язкових банківських резервів складає 14%.

Як може змінитися пропозиція кредитних грошей, якщо банк вирішить використати свої надлишкові резерви для видачі кредитів?

Методика розв'язку типових задач

Задача 1.

1. Розрахуйте розмір нових кредитних ресурсів для перших 7-ми банків, що користуються коштами депозитів, за умови, що в комерційному банку їх розміщено на суму 2,2 млн грн.

2. Обчисліть максимально можливе збільшення грошової маси в обороті, якщо норма обов'язкового резервування становить 12%.

Розв'язок.

Під впливом здійснення банками операцій на монетарному ринку з метою отримання прибутку через кредитування своїх клієнтів зумовлює загальне зростання грошової маси в обороті та створює ланцюгову реакцію, яка охоплює інші банки і, таким чином, у банківській системі виникають нові й нові кредити та депозити. Виходячи з того, що норма обов'язкового резерву становить 12%, складемо таблицю кредитних ресурсів для перших 7-ми банків, що використовуватимуть кошти з цих депозитних рахунків для здійснення кредитних та депозитних операцій, створюючи нові банківські гроші (табл. 2).

Максимально можливе збільшення грошової маси в обороті розраховується через грошово-кредитний мультиплікатор:

$$\Delta M = \Delta R \times m$$

де ΔR - приріст резервів, що спричинює процес грошово-кредитної мультиплікації; m — грошово-кредитний мультиплікатор.

Таблиця 2

Банк	Кошти на нових депозитних рахунках (загальний резерв), млн	Кошти на кор. рахунках в НБУ (обов'язковий резерв),	Нові кредитні ресурси (вільний резерв), млн грн
Банк № 1	2,2	$2,2 \times 12\% = 0,264$	$2,2 - 0,264 = 1,936$
Банк № 2	1,936	$1,936 \times 12\% = 0,232$	$1,936 - 0,232 = 1,704$
Банк № 3	1,704	$1,704 \times 12\% = 0,205$	$1,704 - 0,205 = 1,499$
Банк № 4	1,499	$1,499 \times 12\% = 0,180$	$1,499 - 0,180 = 1,319$
Банк № 5	1,319	$1,319 \times 12\% = 0,158$	$1,319 - 0,158 = 1,161$
Банк № 6	1,161	$1,161 \times 12\% = 0,139$	$1,161 - 0,139 = 1,022$
Банк № 7	1,022	$1,022 \times 12\% = 0,123$	$1,022 - 0,123 = 0,899$
Всього			9,54

$$m = \frac{1}{0,12} = 8,334$$

$$\Delta M = 2,2 \times 8,334 = 18,335 \text{ (млн грн).}$$

Відповідь:

1. обсяг нових кредитних ресурсів становить 9,54 млн грн;
2. максимально можливе збільшення грошової маси в обороті — 18,335 млн грн.

Задача 2

Якщо норма обов'язкових резервів становить 13%, то чому дорівнює грошово-кредитний мультиплікатор?

Розв'язок.

Величину грошово-кредитного мультиплікатора знаходимо за формулою

$$m = \frac{1}{r} = \frac{1}{0,13} = 7,69$$

Це означає, що з однієї гривні приросту резервів банківська система може створити 7,69 грн.

Відповідь: величина грошового мультиплікатора при нормі обов'язкових резервів у 13% становить 7,69.

Задача 3

У комерційному банку розміщено депозит на суму 10 000 грн. Як саме вплине збільшення норми обов'язкових резервів з 11 до 14% на розмір кредитних ресурсів для перших 5-ти комерційних банків, які використовують кошти цього депозиту, а також на розмір грошової маси в обороті?

Розв'язок.

Розрахунок кредитних ресурсів банків проведемо в табл. 3.

Таблиця 3

Банк	Нові депозити (загальний резерв)		Кошти в НБУ (обов'язковий резерв)		Нові кредитні ресурси (вільний резерв)	
	11%	14%	11%	14%	11%	14%
Банк № 1	10 000	10 000	1100	1400	8 900	8 600
Банк № 2	8 900	8 600	979	1204	7 921	7 396
Банк № 3	7 921	7 396	871,3	1035,4	7 049, 7	6 360, 6
Банк № 4	7 049,7	6 360, 6	775,5	890,5	6 274,2	5 470, 1
Банк № 5	6 274,2	5 470,1	690,2	765,8	5 584	4 704,3
Усього					35 728,9	32 531,0

Зв'язок між нормою обов'язкових резервів та розміром грошової маси в обороті проявляється через грошово-кредитний мультиплікатор.

$$m = \frac{1}{0,11} = 9,09;$$

$$\Delta M_1 = 10000 \times 9,09 = 90\,909(\text{грн})$$

$$m = \frac{1}{0,14} = 7,14;$$

$$\Delta M_1 = 10000 \times 7,14 = 71\,400(\text{грн})$$

Відповідь:

- збільшення норми обов'язкових резервів з 11 до 14%

призведе до зменшення кредитних ресурсів перших 5-ти комерційних банків, які використовують кошти цього депозиту, на: $35\,728,9 - 32\,531,0 = 3\,197,9$ грн;

- можливий приріст грошової маси буде менший на $90\,909 - 71\,400 = 19\,509$ грн.

Задача 4

Розрахуйте максимально можливий та реальний рівень грошово-кредитної мультиплікації за такими даними: норма обов'язкових резервів становить 11%, готівка поза банками — 111 млрд грн, банківські резерви — 120 млрд грн, загальна сума депозитів банківської системи — 480 млрд грн.

Розв'язок.

Максимально можливий рівень грошово-кредитної мультиплікації оцінюється, виходячи з розрахунку мультиплікатора на основі норми обов'язкового резервування, що встановлена НБУ:

$$m = \frac{1}{r} = \frac{1}{0,11} = 9,09.$$

Це означає, що з однієї гривні приросту резервів банківська система може створити 9,09 грн.

Реальний рівень грошово-кредитної мультиплікації оцінюється, виходячи з розрахунку мультиплікатора на основі порівняння суми готівки та депозитів банківської системи із сумою готівки та банківських резервів:

$$m = \frac{M_0 + D}{M_0 + R},$$

де M_0 — готівка поза банками;

D — величина коштів, залучених банками на депозити;

R — банківські резерви.

$$m = \frac{111 + 480}{111 + 120} = 2,56.$$

Це означає, що з однієї гривні приросту резервів банківська система фактично створила 2,56 грн.

Відповідь:

- максимально можливий рівень грошово-кредитної мультиплікації — 9,09 грн;

- реальний рівень грошово-кредитної мультиплікації — 2,56 грн.

Задача 5

Знайдіть значення грошового мультиплікатора по агрегату M_1 , якщо обсяг готівки поза банками становить 120 млрд грн, розмір банківських резервів, що сформовані за короткостроковими залученнями, 76 млрд грн, а величина грошового агрегату M_1 — 250 млрд грн.

Розв'язок.

Значення грошового мультиплікатора по агрегату M_1 знаходимо за формулою

$$m_{no-M_1} = \frac{M_1}{M_0 + R};$$

$$m_{no-M_1} = \frac{250}{120 + 76} = 1,28$$

Це означає, що з однієї гривні приросту резервів банківська система фактично створила 1,28 грн.

Відповідь: значення грошового мультиплікатора по агрегату M_1 становить 1,28.

Задача 6

ВВП країни у 2007 р. становив 200 млрд грн, а грошовий попит — 45 млрд грн. У 2008 р. ВВП збільшився на 6%, а швидкість обертання грошей і рівень цін не змінилися.

Чому дорівнює попит на гроші у 2008 р.?

Розв'язок.

Кількісне рівняння обігу має вигляд:

$$MV = PY,$$

звідси

$$V = \frac{PY}{M} = \frac{1 \times 200}{45} = 4,45 \text{ обертів/рік}$$

Попит на гроші у 2008 р.:

$$M = M^d = \frac{PY}{M} = \frac{1 \times 200 \times 1,06}{4,45} = 47,65 \text{ млрд грн.}$$

Відповідь: попит на гроші у 2008 р. становить 47,64 млрд грн.

Задача 7

Національний банк вирішив збільшити пропозицію грошей на 330 млрд грн. На скільки треба збільшити грошову базу за умови, що коефіцієнт депонування дорівнює 0,3, а резервна норма становить 15%.

Розв'язок:

Спочатку треба розрахувати мультиплікатор грошової бази:

$$M = \frac{cr + 1}{cr + rr} = \frac{0,3 + 1}{0,3 + 0,15} = 2,89$$

Визначимо, на яку величину має бути збільшена грошова база, якщо пропозиція грошей буде збільшена на 330 млрд грн, при умові що грошовий мультиплікатор (M) = 2,89 .

$$MB = \frac{M^s}{M} = \frac{330}{2,89} = 114,2 \text{ млрд грн.}$$

Відповідь: грошову базу треба збільшити на 114 млрд грн.

Задача 8

Загальні резерви комерційного банку становлять (R) — 580 млн грн, депозити (D) — 2 550 млн грн. Норма обов'язкових банківських резервів складає (Rr) — 20%.

Як може змінитися пропозиція кредитних грошей, якщо банк вирішить використати свої надлишкові резерви для видачі кредитів?

Розв'язок:

Обов'язкові резерви КБ становлять:

$$Rr = 2550 \times 0,2 = 510 \text{ млн грн.}$$

Надлишкові резерви дорівнюють:

$$Re = R - Rr = 580 - 510 = 70 \text{ млн грн.}$$

Пропозиція кредитних грошей збільшиться на:

$$\Delta M^s = Re \times \frac{1}{Rr} = 70 \times \frac{1}{0,2} = 350 \text{ млн грн.}$$

Відповідь: пропозиція грошей завдяки мультиплікації грошей збільшиться на 350 млн грн.

Тема 4. Грошові системи

Мета проведення: Закріплення на практиці знань про грошові системи.

План семінарського заняття

1. Суть грошової системи, її призначення та місце в економічній системі країни. Елементи грошової системи.
2. Основні типи грошових систем та їхня еволюція.
3. Системи металевого обігу (біметалізм та монометалізм).
4. Системи обігу нерозмінних грошових знаків.
5. Створення і розвиток грошової системи в Україні.
6. Форми організації безготівкових розрахунків.
7. Організація розрахунків за допомогою платіжних вимог та вимог-доручень.
8. Організація розрахунків за допомогою чеків.
9. Акредитив як форма організації розрахунків.
10. Вексель як спосіб розрахунків на умовах відстрочки платежу.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке грошова система?
2. Елементи грошової системи та їхня характеристика.
3. Особливості сучасних грошових систем.
4. Етапи розвитку грошової системи.
5. Сутність грошової реформи і методи її проведення.
6. Виділіть і охарактеризуйте структурні елементи національної грошової системи України.
7. Яке місце в національній грошовій системі займає процес грошового обороту?

8. Розкрийте сутність грошової системи біметалізму і монометалізму.

9. У чому полягають відмінності грошових систем при адміністративній та ринковій моделях економіки?

10. Які принципи притаманні грошовій системі будь-якого типу?

Теми рефератів

1. Грошова система Київської Русі.
2. Грошова система Російської імперії.
3. Грошова система СРСР.
4. Грошова система України та її розвиток.
5. Грошова реформа в Україні.

Тести для самостійного опрацювання

1. Сучасна грошова система ґрунтується на:

- а) золотому монометалізмі й паперових грошах;
- б) паперових грошах;
- в) паперово-кредитних грошах.

2. Які із зазначених економічних інститутів не є обов'язковими елементами грошової системи сучасної ринкової економіки:

- а) порядок обміну національної валюти на іноземну;
- б) умови безготівкового грошового обігу;
- в) форми грошей;
- г) умови обміну грошей на золото?

3. Грошова система — форма організації грошового обігу, яка встановлена законом країни. Грошова система має забезпечити:

- а) стійкість грошової одиниці;
- б) еластичність грошового обігу;
- в) оптимальну структуру виробництва;
- г) оперативне і ефективне регулювання грошової маси в країні

відповідно до потреб грошового обігу;
д)демонополізацію економіки країни.

4. Законодавча фіксація вагової кількості монетарного металу, що закріплюється за певною грошовою одиницею, — це:

- а)монометалізм;
- б)масштаб цін;
- в)біметалізм;
- г)валюта;
- д)монета.

5. Грошова система, за якої національна грошова одиниця обмінюється на іноземну валюту, розмінна на золото:

- а)система паралельної валюти;
- б)система подвійної валюти;
- в)система «кульгаючої» валюти;
- г)золотомонетний стандарт;
- д)золотозливковий стандарт;
- е)золотодевізний стандарт.

6. Які елементи не належать до грошової системи:

- а)грошова одиниця країни;
- б)масштаб цін;
- в)регламентація безготівкового обігу;
- г)немає правильної відповіді?

7. Інструменти впливу ЦБ на грошову масу:

- а)операції на відкритому ринку;
- б)готівкова емісія;
- в)норма банківських резервів;
- г)облікова ставка;
- д)усі відповіді правильні;
- е)немає правильної відповіді.

8. Елементи грошової системи України — це:

- а)комерційні банки;
- б)держава;
- в)види грошових знаків;

- г) офіційний валютний курс;
- д) НБУ;
- е) МВФ;
- ж) організація готівкового й безготівкового обігу.

9. *Форми безготівкових розрахунків — це:*

- а) акредитив;
- б) платіжне доручення;
- в) спот;
- г) платіжна вимога доручення;
- д) ф'ючерси.

10. *Основні функції фінансово-бюджетної політики:*

- а) забезпечення сталості грошового обігу;
- б) забезпечення грошима сфери обігу;
- в) перерозподіл національного доходу;
- г) стримування інфляції;
- д) нагромадження ресурсів для фінансування соціальних програм;
- е) боротьба з інфляцією.

11. *Біметалева грошова система — це система, за якої:*

- а) за золотом і сріблом закріплена роль загального еквівалента;
- б) тільки за золотом закріплена роль загального еквівалента;
- в) тільки повноцінні гроші виконують роль загального еквівалента.

12. *Монометалізм — це:*

- а) грошова система, за якої тільки один вид металу виконує роль грошей;
- б) еластичність грошового обігу;
- в) оптимальна структура виробництва;
- г) оперативне та ефективне регулювання грошової маси в країні відповідно до потреб грошового обігу.

13. До саморегулювальних грошових систем належать системи металевого обігу. Серед них виділяються такі стандарти:

- а)золотомонетний;
- б)золотозливковий;
- в)золотодевізний.

Завдання для самостійного опрацювання

Задача 1

Припустимо, на 1 січня 2008 року у вас є тільки 1000 грн. Під яку складну відсоткову ставку ви повинні вкласти ці гроші для того, щоб 1 січня 2012 року мати суму 2500 грн за умови, що компаундинг відсотка проводиться щорічно?

Задача 2

Визначте ефективну середньорічну відсоткову ставку за таких умов: грошову суму 3000 грн розміщено в комерційному банку на депозиті; річна відсоткова ставка, за якою щоквартально здійснюється нарахування відсотка, становить 16%.

Задача 3

Визначте кількість років розміщення грошей на депозитному рахунку в банку за такими даними: сума, що належить до розміщення, — 9000 грн; сума, що очікується наприкінці періоду розміщення — 11 000 грн; річна ставка складного відсотка, який пропонує банк, — 18,8%.

Методика розв'язку типових задач

Приклад 1

Припустимо, на 1 січня 2009 року у вас є тільки 550 грн. Під яку складну відсоткову ставку ви повинні вкласти ці гроші для того, щоб 1 січня 2012 року мати суму у 1000 грн за умови, що компаундинг відсотка проводиться щорічно?

Розв'язок.

Для визначення середньої річної відсоткової ставки, що

використовується в розрахунках вартості грошових засобів за складними відсотками, застосовується така формула:

$$i_c = \left(\frac{S_c}{P_s} \right)^{\frac{1}{n}} - 1$$

де i_c — середня відсоткова ставка, що використовується в розрахунках вартості грошових засобів за складними відсотками, у вигляді десяткового дробу;

S_c — майбутня вартість грошових засобів;

P_s — поточна вартість грошових засобів;

n — кількість інтервалів, за якими здійснюється кожний платіж, у загальному обумовленому угодою періоді.

Після підстановки вихідних даних у формулу розрахунку, отримуємо:

$$i_c = \left(\frac{1000}{550} \right)^{\frac{1}{3}} - 1 = 1,818^{\frac{1}{3}} - 1 = 0,2205 (22,05\%)$$

Відповідь: середньорічна складна відсоткова ставка повинна становити 22,05 %.

Приклад 2

Визначте ефективну середньорічну відсоткову ставку за таких умов: грошову суму 1000 грн розміщено в комерційному банку на депозиті; річна відсоткова ставка, за якою щоквартально здійснюється нарахування відсотка, становить 10%.

Розв'язок.

Визначення ефективної відсоткової ставки в процесі нарощення вартості грошових засобів за складними відсотками здійснюється за формулою

$$i_e = \left(1 + \frac{i}{n} \right)^n - 1$$

де i_e — ефективна середньорічна відсоткова ставка при нарощенні вартості грошових засобів за складними відсотками, що виражається десятковим дробом;

i — періодична відсоткова ставка, яка використовується при нарощенні вартості грошових засобів за складними відсотками, що виражається десятковим дробом;

n — кількість інтервалів здійснення кожного відсоткового платежу за відсотковою ставкою протягом року.

Підставляючи вихідні дані задачі у формулу, отримуємо:

$$i_e = \left(1 + \frac{0,1}{4}\right)^4 - 1 = 0,1038 \text{ або } 10,38\%$$

Відповідь: результати розрахунків показують, що умови розміщення грошової суми під 10 % річних при щоквартальному нарахуванні відсотків дорівнюють умовам нарахування цих відсотків один раз на рік під 10,38% річних. Тобто 10,38% становить значення ефективної або порівнянної відсоткової ставки.

Приклад 3

Визначте кількість років розміщення грошей на депозитному рахунку в банку за такими даними: сума, що належить до розміщення, — 7000 грн; сума, що очікується наприкінці періоду розміщення, — 10 000 грн; річна ставка складного відсотка, який пропонує банк, — 19,5%.

Розв'язок.

Кількість інтервалів платежів протягом загального періоду платежів в розрахунках вартості грошей за складними відсотками визначається за такою формулою:

$$n = \frac{\log \frac{FV}{PV}}{\log(1 + i)}$$

де FV — майбутня вартість грошей;

PV — поточна вартість грошей;

i — відсоткова ставка, що виражається десятковим дробом.

Підставляємо наші дані у формулу і отримуємо:

$$n = \frac{\log \frac{10000}{7000}}{\log(1 + 0,195)} = \frac{\log 10000 - \log 7000}{\log 1,195} \approx 2 \text{ рок}$$

Відповідь: для отримання наприкінці періоду розміщення очікуваної суми грошей необхідним періодом є приблизно 2 роки розміщення із щорічним компаундингом.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МОДЕЛІ ПОБУДОВИ ВАЛЮТНИХ СИСТЕМ, ГРОШОВО- КРЕДИТНА ПОЛІТИКА

Тема 5. Інфляція та грошові реформи

Мета проведення: Закріплення на практиці знань про інфляцію та грошові реформи

План семінарського заняття

1. Суть інфляції, її причини, форми прояву та закономірності розвитку. Види інфляції.
2. Соціально-економічні наслідки інфляції.
3. Особливості інфляції в Україні в перехідний період. Дискусії щодо використання «регульованої інфляції» в подоланні економічної кризи.
4. Суть антиінфляційної політики.
5. Грошові реформи в Україні.

Запитання для самоконтролю

1. Основні причини (фактори) інфляції, їхня класифікація.
2. Характеристика форм та видів інфляції.
3. Особливості інфляції на сучасному етапі.
4. Антиінфляційна політика: мета і форми проведення її.
5. Як проявляється інфляція в умовах адміністративно-командної економіки і в умовах ринкових відносин?
6. Які соціально-економічні наслідки інфляції?
7. Назвіть особливості інфляції в Україні.
8. Який вплив на інфляційні процеси в Україні здійснила грошово-кредитна політика держави?
9. Що таке «шокова терапія»? Наведіть приклади.
10. Сутність грошових реформ.
11. Порядок проведення грошових реформ.

Теми рефератів

1. Особливості інфляції в Україні.
2. Методи проведення антиінфляційної політики в Україні.

Тести для самостійного опрацювання

1. Інфляція — властивість паперових нерозмінних грошей.

Відповідно до темпів інфляції виділяють такі її різновиди:

- а) повзуча;
- б) галопуюча;
- в) гіперінфляція;
- г) супергіперінфляція;
- д) усі відповіді правильні.

2. Інфляція попиту виникає в умовах:

- а) неповної зайнятості;
- б) наближення до повної зайнятості;
- в) повної зайнятості.

3. Інфляція витрат зумовлена:

- а) зростанням споживчих витрат;
- б) зростанням інвестиційних витрат;
- в) зростанням собівартості продукції;
- г) зростанням сукупних витрат.

4. Інфляційний розрив зумовлюється:

- а) зростанням сукупного попиту в умовах неповної зайнятості;
- б) зростанням сукупного попиту в умовах, які наближаються до повної зайнятості;
- в) зростанням сукупного попиту в умовах повної зайнятості;
- г) усі відповіді правильні.

5. Стагфляція:

- а) спричинена підвищенням цін під впливом сукупного попиту;
- б) визначається пропорційною зміною цін на різні товари;
- в) супроводжується одночасним підвищенням рівня цін і рівня безробіття;
- г) спричинена підвищенням цін під впливом сукупної пропозиції;
- д) характеризується повільним зростанням цін (до 10% за рік).

6. При зниженні темпу інфляції до 5% за місяць інфляція стане:

- а) помірною;

- б) галопуючою;
- в) гіперінфляцією.

7. Падіння темпів інфляції призводить до зниження цін:

- а) так;
- б) ні;
- в) ці процеси не пов'язані між собою.

8. Головна функція грошової реформи:

- а) впровадження нового зразка купюри;
- б) заміна масштабу цін;
- в) конфіскація грошей у населення;
- г) стабілізація грошового обігу;
- д) обмін зношених грошових купюр.

9. Девальвація — це:

- а) зниження курсу національних грошей щодо іноземних валют;
- б) збільшення курсу національних грошей щодо іноземних валют;
- в) укрупнення національної грошової одиниці без зміни її найменування.

10. Головна функція НБУ:

- а) проведення ГКП;
- б) забезпечення стабільності національної грошової одиниці;
- в) монополне здійснення емісії національної валюти;
- г) кредитор останньої інстанції для банків;
- д) здійснення банківського регулювання та нагляду.

11. Основними економічними засобами і методами грошово-кредитної політики НБУ є регулювання обсягу грошової маси через:

- а) відсоткову політику;
- б) рефінансування комерційних банків;
- в) управління золотовалютними резервами;
- г) операції з цінними паперами на відкритому ринку;
- д) регулювання імпорту та експорту капіталу;

12. Безпосередній вплив на пропозицію грошей мають:

- а) ЦБ;
- б) комерційні банки;
- в) уряд;
- г) рахункова палата України.

13. Який зв'язок між рівнем відсоткової ставки та обсягом маси грошей в обігу:

- а) прямий;
- б) обернений,
- в) зв'язку немає?

14. Які операції необхідно проводити ЦБ, якщо потрібно збільшити грошову масу в обігу:

- а) продавати державні цінні папери;
- б) купувати державні цінні папери;
- в) підвищити норму обов'язкових резервів;
- г) знизити норму обов'язкових резервів;
- д) підвищити облікову ставку;
- е) знизити облікову ставку?

15. Ревальвація — це:

- а) зниження курсу національних грошей щодо іноземних валют;
- б) збільшення курсу національних грошей щодо іноземних валют;
- в) укрупнення національної грошової одиниці без зміни її найменування;

16. Нуліфікація — це:

- а) оголошення державою знецінених паперових грошей недійсними;
- б) проведення спеціальних антиінфляційних і стабілізаційних заходів у країні, без вилучення з обороту грошової одиниці;
- в) укрупнення національної грошової одиниці без зміни її найменування.

Завдання для самостійного опрацювання

Задача 1

Індекс цін у 2006 р. становив 121,6%, а в 2007 р. — 123,7% (рівень цін базового 2006 р. прийнято за 100%). Визначте темп інфляції.

Задача 2

Припустимо, що за відсутності інфляційних процесів реальна відсоткова ставка становила 5%. Який розмір номінальної відсоткової ставки гарантує ту саму реальну відсоткову ставку в разі зростання інфляції до 15%?

Задача 3

Визначте темп інфляції, якщо обсяг грошової маси порівняно з минулим роком зріс на 75%, швидкість обігу грошей зросла на 15%, а приріст товарної маси становив 20%.

Задача 4

У табл. 1 наведені індекси цін за роками.

Рік	Індекс цін	Рівень інфляції, %
2002	100,00	
2003	108,2	
2004	112,3	
2005	110,3	
2006	111,6	
2007	116,6	

Розрахуйте темп інфляції для кожного року.

Використовуючи «правило величини 70», визначте кількість років, необхідних для подвоєння рівня цін.

Задача 5

Припустимо, що надається кредит у 100 тис. грн за нульового рівняння інфляції. При цьому кредитор розраховує отримати 115 тис. грн. Але в економіці почалися інфляційні процеси, і рівень інфляції становить 15%.

1. Хто за цих умов матиме вигоду, а хто зазнає витрат?

2. Обчисліть ці витрати.

Задача 6

Визначте очікуваний темп цінової інфляції звітного року, якщо в попередньому році середня маса грошей в обороті становила 548 млрд грн, при чому вона здійснила 2,7 обороту, фізичний обсяг ВВП становив 791 млрд од.

Протягом звітного року грошова маса зросла на 43%, її оборотність знизилась 0,31 обороту, фізичний обсяг ВВП порівняно з попереднім роком зріс на 11,11%.

Задача 7

Рівень цін в економіці характеризується наступними даними:

Роки	2006	2007	2008	2009	2010
Рівень цін (2006 р. = 100%)	100	113	115	123	125

На скільки відсотків знизилася цінність грошей за період з:

1. 2006 р. по 2010 р.?
2. 2006 р. по 2009 р.?

Методика розв'язку типових задач

Приклад 1

Розрахуйте базисні та ланцюгові індекси інфляції за звітний рік (щомісяця), якщо вартість споживчого кошика змінилася так: грудень попереднього року — 530 грн, січень — 540 грн, лютий — 550, березень — 540, квітень — 630, травень — 600, червень — 590, липень — 600, серпень — 680, вересень — 710, жовтень — 730, листопад — 730, грудень — 740 грн.

Яким буде ІСЦ у річному вимірі?

Розв'язок.

Розрахунок базисних та ланцюгових індексів інфляції проведемо в табл. 1.

Таблиця 1

№	Назва місяця	I _{базисний}	I _{ланцюговий}
1	Січень	$\frac{540}{530} = 1,02$	$\frac{540}{530} = 1,02$
2	Лютий	$\frac{550}{530} = 1,038$	$\frac{550}{540} = 1,02$
3	Березень	$\frac{540}{530} = 1,02$	$\frac{540}{550} = 0,98$
4	Квітень	$\frac{630}{530} = 1$	Продовж. табл. 2
5	Травень	$\frac{600}{530} = 1,13$	$\frac{600}{590} = 1,02$
6	Червень	$\frac{590}{530} = 1,11$	$\frac{590}{600} = 0,98$
7	Липень	$\frac{600}{530} = 1,13$	$\frac{600}{590} = 1,02$
8	Серпень	$\frac{670}{530} = 1,26$	$\frac{680}{600} = 1,13$
9	Вересень	$\frac{710}{530} = 1,34$	$\frac{710}{680} = 1,04$
10	Жовтень	$\frac{730}{530} = 1,38$	$\frac{730}{710} = 1,03$
11	Листопад	$\frac{730}{530} = 1,38$	$\frac{730}{730} = 1$
12	Грудень	$\frac{740}{530} = 1,396$	$\frac{740}{730} = 1,01$

Відповідь:

— див. табл. 2 з розрахунками;

— у річному вимірі базова інфляція (ІСЦ) становила 39,6%.

Приклад 2

Визначте очікуваний темп цінової інфляції звітного року, якщо в попередньому році середня маса грошей в обороті становила 760 млрд грн, при чому вона здійснила 1,5 обороту, фізичний обсяг ВВП становив 900 млрд од.

Протягом звітного року грошова маса зросла на 65%, її оборотність знизилась на 0,2 обороту, фізичний обсяг ВВП порівняно з попереднім роком зріс на 13%.

Розв'язок.

Інфляція цін (їхнє зростання) спостерігається внаслідок порушення закону грошового обігу в бік перевищення обсягу фактичної грошової маси над об'єктивно необхідним:

$$M_{\phi} > M_n,$$

Причому, виходячи з рівняння І. Фішера:

$$M_n = \frac{P \times Q}{V},$$

Якщо рівновага порушується внаслідок перевищення темпів зростання грошової маси в обороті над темпами зростання ВВП, то зростають ціни для її відновлення. Темп інфляції розраховуємо за формулою

$$T_{\text{інф}} = \left(\frac{P_{\text{зв}}}{P_{\text{б}}} - 1 \right) \times 100\%,$$

де $P_{\text{зв}}$ — рівень цін звітного періоду;

$P_{\text{б}}$ — рівень цін базового періоду.

З рівняння І. Фішера знаходимо середній рівень цін звітного та базового (попереднього) років:

$$P_{\text{б}} = \frac{M_{\text{б}} \times V_{\text{б}}}{Q_{\text{б}}} = \frac{750 \times 1,5}{900} = 1,26$$

$$P_{\text{зв}} = \frac{M_{\text{зв}} \times V_{\text{зв}}}{Q_{\text{зв}}} = \frac{(760 + 760 \times 0,65) \times (1,5 - 0,2)}{900 + 900 \times 0,13} = 1,61;$$

$$T_{\text{інф}} = \left(\frac{1,61}{1,26} - 1 \right) \times 100\% = 27,78\%$$

Відповідь: очікуваний темп цінової інфляції 27,78%.

Приклад 3

Індекс цін у 2006 р. становив 111,6, а в 2007 р. — 116,6% (рівень цін базового 2006 р. прийнято за 100%). Визначте темп інфляції.

Розв'язок.

Темп інфляції розраховуємо за формулою

$$\text{Темп інфляції} = \frac{\text{Індекс цін поточного року} - \text{Індекс цін минулого року}}{\text{Індекс цін минулого року}} \times 100\%;$$

$$\text{Темп інфляції} = \frac{116,6 - 111,6}{111,6} \times 100\% = 4,48\%$$

Відповідь: у 2007 інфляція збільшилась на 4,48%.

Приклад 4

Розрахуйте темп інфляції, якщо порівняно з минулим роком грошова маса зросла на 35%, швидкість обігу грошей сповільнилась на 21%, а приріст фізичного обсягу ВВП становив 8%.

Розв'язок.

Приймаємо показники попереднього року за одиницю, тоді:

$$\begin{aligned} M_{зв} &= 1 + \frac{35\%}{100\%} = 1,35; \\ V_{зв} &= 1 - \frac{21\%}{100\%} = 0,79; \\ Q_{зв} &= 1 + \frac{8\%}{100\%} = 1,08; \end{aligned}$$

З рівняння І. Фішера знаходимо середній рівень цін звітного року:

$$P_{зв} = \frac{M_{зв} \times V_{зв}}{Q_{зв}} = \frac{1,35 \times 0,79}{1,08} = 0,99$$

$$T_{інф} = \left(\frac{P_{зв}}{P_б} - 1 \right) \times 100\% = \left(\frac{0,99}{1} - 1 \right) \times 100\% = -1\%.$$

Відповідь: темп інфляції -1% (ціни зменшилися на 1%).

Приклад 5

Рівень цін в економіці характеризується наступними даними:

Роки	2006	2007	2008	2009	2010
Рівень цін (2006 р. = 100%)	100	112	114	122	124

На скільки відсотків знизилася цінність грошей за період з :

1. 2006 р. по 2010 р.?

2. 2006 р. по 2009 р.?

Розв'язок:

Для того, щоб визначити на скільки відсотків знизилася цінність грошей використаємо наступну формулу:

$$\frac{P_1 - P_0}{P_0} \times 100\%;$$

де P_0 — рівень цін у базовому році (2006 р.);

P_1 — рівень цін у звітному році.

тоді:

$$1. \text{ Темп інф. (2006-2010рр.)} = \frac{124 - 112}{112} \times 100\% = 10,71\%$$

$$2. \text{ Темп інф. (2006-2009рр.)} = \frac{122 - 112}{112} \times 100\% = 8,93\%.$$

Відповідь: цінність грошей (темп інфляції в країні) за період 2006-2010 рр. складає 10,71%, а за період 2006-2009 рр. відповідно — 8,93%.

Тема 6. Валютний ринок і валютні системи

Мета проведення: Закріплення на практиці знань про валютний ринок і валютні системи

План семінарського заняття

1. Поняття валюти. Її призначення та сфери використання. Види валюти та їхня характеристика. Суть валютних відносин.

2. Валютні курси та конвертованість валют. Механізм забезпечення конвертованості валюти.

3. Необхідність, суть та органи валютного регулювання. Механізм регулювання валютного курсу (девальвація, ревальвація, валютна інтервенція).

4. Конвертованість валюти.

Теми рефератів

1. Розвиток валютної системи України.

2. Еволюція валютних систем.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке валютна система?

2. Охарактеризуйте складові елементи національної валютної системи.

3. Що таке конвертованість національної валюти?

4. Що таке валютний курс? Назвіть види валютних курсів.

5. Які основні функції валютного курсу?

6. Що являє собою валюта як економічне поняття?

7. У чому зміст і принципи функціонування Бреттон-Вудської валютної системи?

8. На яких принципах функціонує Ямайська валютна система?

9. Який зміст системи золотого стандарту?

10. Назвіть види та охарактеризуйте валюти за ступенем конвертованості.

Тести для самостійного опрацювання

1. Валютні операції означають:

а) будь-які платежі, пов'язані з переміщенням валютних цінностей між суб'єктами валютного ринку;

б) страхування валютних ризиків;

в) забезпечення умов та механізм для реалізації валютної політики держави;

г) забезпечення прибутку учасниками валютних відносин.

2. Валютний курс означає:

- а) співвідношення, за яким одна валюта обмінюється на іншу;
- б) ціна грошової одиниці однієї країни, що визначена в грошовій одиниці іншої країни;
- в) обидва визначення правильні.

3. Валютні відносини містять:

- а) експорт товару;
- б) надання економічної та технічної допомоги за кордон;
- в) імпорт товару;
- г) функціонування валюти у зовнішньоекономічній торгівлі;
- д) укладання угод щодо купівлі-продажу валют;
- е) отримання і надання з-за кордону позик.

4. Співвідношення між грошовими одиницями двох країн, що використовується для обміну валют під час валютних та інших операцій:

- а) офіційний валютний курс;
- б) ринковий валютний курс;
- в) змішаний валютний курс;
- г) валютний курс;
- д) коливаючий валютний курс;
- е) спот-курс;
- є) форвард-курс;
- ж) своп-курс;
- з) плаваючий валютний курс;
- и) крос-курс.

5. За механізмом здійснення операцій виділяють такі валютні операції:

- а) спот;
- б) форвардні;
- в) ф'ючерсні;
- г) опціонні;

6. Здатність валюти вільно використовуватись для будь-яких операцій та обміну на інші валюти:

- а) конвертованість;
- б) часткова конвертованість;

- г) внутрішня конвертованість;
- д) зовнішня конвертованість.
- е) конвертованість за поточними операціями.

7. Валютні угоди на короткотермінову (до 48 год) доставку валюти з негайною оплатою:

- а) спот;
- б) форвард;
- в) ф'ючерс;
- г) своп;
- д) опціон.

8. До методів валютного регулювання належать:

- а) девальвація;
- б) ревальвація;
- в) інфляція.

9. Функції ЦБ як органу валютного регулювання:

- а) контроль за повнотою сплати податків;
- б) формування бюджетної політики щодо валютних цінностей;
- в) нагромадження, управління і розміщення валютних резервів;
- г) контроль за повнотою переказу валюти, вивезенням та ввезенням валюти і золота;
- д) визначення сфери і порядку обігу іноземної валюти в країні;
- е) формування і використання валютного фонду;
- є) визначення курсу національної грошової одиниці;
- ж) регулювання платіжного балансу;
- з) установа механізму обліку валютних операцій;
- и) обслуговування зовнішнього боргу;
- і) надання ліцензій КБ на здійснення валютних операцій.

10. Співвідношення всієї сукупності надходження з-за кордону та платежів за кордон за певний проміжок часу:

- а) платіжний баланс;
- б) баланс поточних операцій;
- в) торговий баланс;
- г) баланс послуг і некомерційних платежів;
- д) баланс руху коштів і кредитів.

11. Державно-правова форма організації міжнародних валютних відносин:

- а) валютна система;
- б) світова валютна система;
- в) національна валютна система;
- г) регіональна валютна система;
- д) локальна валютна система.

12. Договірно-правова форма організації валютних відносин між групами країн:

- а) валютна система;
- б) світова валютна система;
- в) національна валютна система;
- г) регіональна валютна система;
- д) локальна валютна система.

13. Коли впроваджено плаваючі валютні курси національних одиниць:

- а) 1867 р. — Паризька конференція;
- б) 1837 р. — Паризька конференція;
- в) 1911 р. — Генуезька конференція;
- г) 1922 р. — Генуезька конференція;
- д) 1933 р. — Бреттон-Вудська конференція;
- е) 1944 р. — Бреттон-Вудська конференція;
- є) 1967 р. — Ямайська конференція;
- ж) 1976 р. — Ямайська конференція?

14. Валюта — це:

- а) золото;
- б) грошова одиниця, що використовується у функціях світових грошей;
- в) національна грошова одиниця.

15. Валютні активи держави — це:

- а) національна валюта;
- б) депозити в національній та іноземній валютах;

в) іноземна валюта, золото.

16. Виберіть правильні способи здійснення валютної інтервенції:

- а) використання національної валюти;
- б) використання резервів у національній валюті (через своп-угоди);
- в) продаж цінних паперів, розміщених у іноземній валюті;
- г) емісія грошей;
- д) зміна ставок оподаткування.

17. Суб'єктами валютного ринку є:

- а) хеджери, які здійснюють операції на валютному ринку для захисту від несприятливої зміни валютного курсу;
- б) підприємці, які купують і продають валюту для забезпечення своєї комерційної діяльності;
- в) інвестори, які вкладають капітал у валютні цінності з метою одержання процентного доходу;
- г) усі відповіді правильні.

Завдання для самостійного опрацювання

Задача 1

Національний банк установив такий курс долара США станом на 08.09.2008 р.: купівля — 7,85 грн, продаж — 8,10 грн.

Визначте:

- а) скільки гривень можна одержати за 400 доларів 40 центів США;
- б) скільки доларів США можна купити за 50 тис. грн.

Задача 2

Визначте, яким буде курс євро до швейцарського франка, якщо виходити із середніх співвідношень із долларом США:

- 1 доллар США = 1,6125 EUR;
- 1 доллар США = 1,2140 SFR.

Задача 3

Скільки угорських форинтів дадуть за 275 грн., якщо за офіційним курсом валют станом на 20.09.2007 р. 150 угорських форинтів дорівнює 35,88 індійських рупій, 1000 індійських рупій становить 78,77 грн.

Задача 4

Скільки євро можна купити за 10 180 японських єн, якщо 1 دلار США дорівнює 101,8 японської єни, а 1 євро становить 0,72 долара США?

Задача 5

За експортним контрактом фірма отримала валютний виторг у розмірі 15 000 англійських фунтів стерлінгів. Разом з тим вона повинна заплатити постачальникові сировини за імпортом контрактом 12 000 доларів США, але російськими рублями.

Який фінансовий результат фірми в гривнях після здійснення обох контрактів, якщо відомо, що:

$$1\text{RUR} = 0,24\text{ UAH}, 1\$ = 8,85\text{ UAH}, 1\$ = 0,67\text{ GBP}.$$

Задача 5

Якщо ціна гривні в доларах США зросла з 0,118 до 0,125 за одну гривню, то як зміниться ціна товару вітчизняного виробництва (в доларах США), що продається в Україні за 500 грн?

Хто більше постраждає від цієї ситуації: експортер (вітчизняний виробник) чи імпортер (зарубіжний виробник)?

Методика розв'язку типових задач**Приклад 1**

Комерційний банк установив такий курс долара США: купівля — 8,05 грн, продаж — 8,11 грн.

Скільки гривень можна одержати за 500 доларів 90 центів? Скільки доларів можна купити за 15 тис. грн?

Розрахуйте відносну маржу (спред) комерційного банку за таким рівнем курсів валют.

Розв'язок:

Якщо 1 USD Комерційний банк (КБ) купує за 8,05 UAH, то за 500 доларів 90 центів клієнт отримає:

$$500,90 \times 8,05 = 4\,032 \text{ грн } 25 \text{ коп.}$$

Якщо 1 USD КБ продає за 8,11 UAH, то за 15 000 гривень можна купити:

$$\frac{15\,000}{8,11} = 1849 \text{ доларів } 57 \text{ центи.}$$

«Спред» (BAS) можна розрахувати за такою формулою:

$$BAS = \frac{OR - BR}{OR} \times 100\%;$$

$$BAS = (8,11 - 8,05)/8,11 = 0,74\%.$$

Відповідь:

- за 500 доларів 90 центів можна одержати 4 032 грн 25 коп;
- за 15 тис. грн можна купити 1 849 доларів 57 центи.
- «спред» (BAS) банка дорівнює 0,74%.

Приклад 2

Яким буде курс євро до фунта стерлінгів, якщо виходити із їхніх середніх співвідношень з долларом США:

- 1 USD = 0,69 EUR;
- 1 USD = 0,67 GBP.

Розв'язок.

Для того щоб виразити вартість 1 євро у фунтах стерлінгів, знаходимо вартість одного євро в доларах США:

$$1 \text{ EUR} = \frac{1}{0,69} = 1,449 \text{ USD}$$

Далі через співвідношення USD до GBP знаходимо, що вартість 1 євро у фунтах стерлінгів:

$$1 \text{ EUR} = 1,449 \times 0,67 = 0,971 \text{ GBP.}$$

Також крос-курс EUR до GBP через USD можна знайти також діленням курсу долара у фунтах на курс долара в євро:

$$1EUR = \frac{0,67}{0,69} = 0,971.$$

Відповідь: крос-курс євро до фунта стерлінгів: 1 EUR = 0,971GBP.

Приклад 3

Банк у Лондоні встановив такий курс долара США (при непрямому котируванні): продаж — 1,69 дол. США за фунт стерлінгів; купівля — 1, 71 дол. США за фунт стерлінгів;

Визначте: 1) скільки фунтів стерлінгів можна отримати за 2000 дол. США;

2) скільки доларів США можна отримати за 2000 фунтів стерлінгів;

Розв'язок.

Сума у фунтах стерлінгів = $2000/1,71 = 1169,59$ GBP.

Сума в доларах США = $2000 \times 1,69 = 3380$ USD.

Відповідь:

1. за 2000 доларів США можна отримати 1169,59 GBP.

2. за 2000 фунтів стерлінгів можна отримати 3380 USD.

Приклад 4

Скільки угорських форинтів дадуть за 730 грн, якщо за офіційним курсом валют:

- 170 HUF (угорські форинти) = 47,43 INR (індійські рупії);

- 1000 INR = 72,82 UAH.

Розв'язок.

Через співвідношення INR/UAH знаходимо вартість 730 гривень у рупіях:

$$\frac{730 \times 1000}{72,82} = 10\,024,72 \text{ INR}$$

Далі через співвідношення HUF/INR знаходимо вартість 10 024,72 рупій у форинтах:

$$\frac{10024,72 \times 170}{47,43} = 35930,90 \text{ HUF.}$$

Відповідь: за 730 грн можна придбати 35 930,90 угорських форинтів.

Приклад 5

Скільки євро можна купити за 18 000 японських єн, якщо:

- 1 USD = 110,05 JPY;

- 1 USD = 0,67 EUR?

Розв'язок.

Знаходимо вартість 18 000 JPY в USD:

$$\frac{18000}{110,05} = 163,56 \text{ USD.}$$

Далі через співвідношення USD/EUR знаходимо вартість 163,56 долара в євро:

$$163,56 \times 0,67 = 109,59 \text{ EUR.}$$

Це можна зробити і з використанням крос-курсу. Знаходимо крос-курс JPY до EUR через USD шляхом ділення курсу долара в євро на курс долара в єнах:

$$1 \text{ JPY} = \frac{0,67}{110,05} = 0,00609 \text{ EUR.}$$

Розраховуємо, скільки євро можна купити за 18 000 японських єн:

$$18\,000 \times 0,00609 = 109,59 \text{ EUR.}$$

Таким чином, за 18 000 JPY можна отримати 109,59 EUR.

Відповідь: за 18 000 японських єн можна купити 109,59 євро.

Приклад 6

Одне з промислових підприємств України повинно отримати валютну виручку від одного зі своїх партнерів у Лондоні в розмірі 50 000 GBP (фунтів стерлінгів). В той же час воно повинно сплатити одному із своїх постачальників за імпортом контрактом 20 000 USD (доларів США), але російськими рублями (RUR). Який фінансовий результат підприємства в гривнях після завершення розрахунків за

цими контрактами, якщо:

- 1 RUR = 0,20 UAH;
- 1 USD = 8,05 UAH;
- 1 USD = 0,57 GBP?

Розв'язок.

Дохід фірми по експортному контакту, використовуючи кросс-курс GBP до UAH через USD, виражаємо в гривнях:

$$1 \text{ GBP} = \frac{8,05}{0,57} = 14,123 \text{ UAH}$$

$$50\,000 \times 14,123 = 706\,150,00 \text{ UAH.}$$

Платіж по імпортному контракту виражаємо в рублях, використовуючи кросскурс USD до RUR через UAH:

$$1 \text{ UAH} = \frac{1}{0,22} = 4,545 \text{ RUB}$$

$$1 \text{ UAH} = \frac{1}{8,05} = 0,124 \text{ USD}$$

$$1 \text{ USD} = \frac{4,545}{0,124} = 36,66 \text{ RUB}$$

Оплату імпортного контракту також виражаємо в рублях:

$$20\,000 \text{ (доларів США)} \times 36,66 = 733\,200,00 \text{ RUR.}$$

Оплату імпортного контракту також виражаємо в гривнях:

$$733\,200,00 \times 0,20 = 146\,640 \text{ UAH.}$$

Фінансовий результат фірми — різниця доходів та витрат:

$$706\,150,00 - 146\,640 = 559\,510,00 \text{ грн.}$$

Відповідь: фінансовий результат фірми після завершення розрахунків становитиме 559 510,00 грн.

Приклад7

Якщо ціна гривні в доларах США впала з 0,118 до 0,1111 за одну гривню, то як зміниться ціна товару вітчизняного виробництва (в доларах США), що продається в Україні за 200 грн?

Хто більше постраждає від цієї ситуації: експортер

(вітчизняний виробник) чи імпортер (зарубіжний виробник)?

Розв'язок.

До девальвації гривні цей товар у доларах США коштував:

$$200 \times 0,118 = 23 \text{ доларів } 60 \text{ центів.}$$

Після зниження ціни гривні стосовно долара він коштуватиме:

$$200 \times 0,1111 = 22 \text{ доларів } 22 \text{ центів.}$$

Зміна ціни становитиме:

$$23,60 - 22,22 = 1 \text{ долар } 38 \text{ центів.}$$

Таким чином, девальвація національної валюти спричинює зменшення вираженої в доларах ціни товарів вироблених в Україні.

Ця ситуація вигідна для всіх експортерів України, їх виручка від реалізації в доларах США після її обміну на національну грошову одиницю — гривню буде постійно зростати, а у імпортера зменшуватись (23 доларів 60 центів > 22 доларів 22 центів > ...).

Відповідь: ціна товару в доларах зменшиться на 1 долар 38 центів.

Тема 7. Механізм формування пропозиції грошей та грошово-кредитна політика

Мета проведення: Закріплення на практиці знань про механізм формування пропозиції грошей та грошово-кредитну політику

План семінарського заняття

1. Загальна модель формування пропозиції грошей, її складові: грошова база і грошово-кредитний мультиплікатор.
2. Вимірники пропозиції грошей та наслідки її зростання.
3. Структура балансу центрального банку та її вплив на грошову базу.
4. Економічні чинники впливу на грошову базу і регулювання їх центральним банком.
5. Сутність грошово-кредитного мультиплікатора. Механізм дії простого депозитного мультиплікатора.
6. Вплив банків на грошово-кредитний мультиплікатор. Коефіцієнт «надлишкові резерви / чекові депозити».

7. Вплив небанківських інституцій на грошово-кредитний мультиплікатор. Коефіцієнт «готівка / чеківі депозити».

8. Визначення загального грошово-кредитного мультиплікатора.

9. Вплив валютних інтервенцій на грошову базу та механізм його стерилізації.

10. Вплив дефіциту державного бюджету на пропозицію грошей.

11. Канали впливу державних фінансів на пропозицію грошей за бездефіцитного бюджету.

12. Роль грошово-кредитної політики центрального банку у формуванні пропозиції грошей.

Запитання для самоконтролю

1. Напишіть формулу загальної моделі пропозиції грошей.

2. Які компоненти грошової бази Ви знаєте?

3. Що за обсягом більше — грошова база чи пропозиція грошей і на яку величину?

4. Яка різниця між готівкою, випущеною в оборот, і готівкою в обороті?

5. Які головні активи і пасиви балансу центрального банку Ви знаєте?

6. Що таке обов'язкові резерви, надлишкові резерви і вільні резерви? Як вони розраховуються?

7. Якщо НБУ хоче збільшити пропозицію грошей, то як простіше йому цього досягти — змінити грошову базу чи змінити грошово-кредитний мультиплікатор?

Як він повинен змінити грошову базу — збільшити чи зменшити? Як він може змінити мультиплікатор і в якому напрямку?

8. Якщо НБУ вирішив збільшити грошову базу, то яку операцію на відкритому ринку він повинен здійснити — купівлі чи продажі?

9. Сьогодні в банк надійшов депозит у 100,0 тис. грн. На яку суму може видати банк позичок за рахунок додаткового резерву 100,0 тис. грн — більше чи менше цієї суми? Поясніть свою відповідь.

10. Назвіть чинники та суб'єкти, які впливають на коефіцієнт «готівка / чеківі депозити».

11. Назвіть чинники та суб'єкти, які впливають на коефіцієнт «надлишкові резерви / чеківі депозити».

Теми рефератів

1. Баланс центрального банку і його місце у формуванні пропозиції грошей.
2. Механізм впливу на пропозицію грошей окремих економічних суб'єктів (центробанку, банків, небанківських інституцій).
3. Чинники впливу на грошову базу і регулювання їх центральним банком.
4. Простий депозитний мультиплікатор як чинник формування пропозиції грошей.
5. Формування загального грошово-кредитного мультиплікатора.
6. Коефіцієнт «готівка / чекові депозити» і його роль у формуванні пропозиції грошей.
7. Коефіцієнт «надлишкові резерви / чекові депозити» і його вплив на пропозицію грошей.
8. Зовнішньоекономічні чинники впливу на пропозицію грошей.
9. Вплив стану державних фінансів на пропозицію грошей.
10. Роль грошово-кредитної політики у формуванні пропозиції грошей.

Тести для самостійного опрацювання

1. Як вплине на грошову базу зростання коштів на коррахунку Державного казначейства в Національному банку України:

- а) збільшить;
 - б) зменшить;
 - в) не змінить.
- Поясніть вибір.

2. Які з названих грошових запасів входять до складу грошової бази:

- а) готівка на руках у населення;
- б) вклади на поточних рахунках у банках;
- в) готівка в касах банків;
- г) вклади на строкових рахунках у банках;
- д) кошти на коррахунках комерційних банків у центральному банку;

є) кошти на рахунку Держказначейства в НБУ.

3. Якщо дохід від чекових депозитів знижується, як це вплине на коефіцієнт «готівка / чеківі депозити»:

- а) збільшить;
- б) зменшить;
- в) не змінить.

Поясніть свій вибір.

4. Якщо рівень доходів у країні низький чи знижується, як це вплине на коефіцієнт «готівка / чеківі депозити»:

- а) збільшуватиме;
- б) зменшуватиме;
- в) не змінить.

Поясніть свій вибір.

5. Як пов'язані між собою рівень мінізації економіки і рівень коефіцієнта «готівка / чеківі депозити»:

- а) прямо пропорційно;
- б) обернено пропорційно;
- в) немає зв'язку між ними.

Поясніть свій вибір.

6. На яку величину обсяг пропозиції грошей більший за грошову базу:

- а) на величину норми обов'язкового резервування депозитів;
- б) на величину простого мультиплікатора депозитів;
- в) на величину загального грошово-кредитного мультиплікатора;
- г) на величину коефіцієнта «готівка / чеківі депозити».

7. Якщо коефіцієнт «готівка / чеківі депозити» зростає, як це вплине на грошово-кредитний мультиплікатор:

- а) збільшить;
- б) зменшить;
- в) не вплине.

Поясніть свій вибір.

8. Якщо рівень процентних ставок за банківськими кредитами зростає, як це вплине на коефіцієнт «надлишкові резерви / чекові депозити»:

- а) збільшить;
- б) зменшить;
- в) не вплине.

Поясніть свій вибір.

9. Якщо рівень ринкової процентної ставки по кредитах банків перевищить облікову ставку НБУ, як це вплине на грошово-кредитний мультиплікатор:

- а) збільшить;
- б) зменшить;
- в) не вплине.

Поясніть свій вибір.

10. Якщо комерційні банки очікують збільшення відсотка депозитів, як це вплине на грошово-кредитний мультиплікатор:

- а) збільшить;
- б) зменшить;
- в) не змінить.

Поясніть свій вибір.

Тема 8. Роль грошей у ринковій економіці

Мета проведення: Закріплення на практиці знань про роль грошей у ринковій економіці

План семінарського заняття

1. Поняття ролі грошей, її відмінності від функцій грошей та методи дослідження її прояву.

2. Відмінності та переваги монетарної економіки перед бартерною як прояв якісного впливу грошей на економіку.

3. Концепція нейтральності грошей, причини її появи, сутність та методологічна неспроможність.

4. Критика концепції нейтральності грошей, роль чинника «часового лагу» в доведенні «не нейтральності» грошей на коротких часових інтервалах.

5. Дискусії щодо нейтральності грошей на довгих часових інтервалах.

6. Передавальний механізм впливу грошей на реальну економіку: поняття, структура, характеристика окремих каналів.

7. Особливості передавального механізму в трансформаційній економіці України.

8. Моделі впливу грошей на економіку в коротких часових періодах. Відмінності в моделях впливу очікуваної та неочікуваної зміни пропозиції грошей.

9. Моделі впливу грошей на економіку на довгострокових інтервалах.

10. Практичне значення дискусій щодо ролі грошей в сучасній монетарній теорії.

Запитання для самоконтролю

1. Що таке бартер? Яку економіку називають бартерною?
2. Яку економіку можна назвати монетарною або грошовою?
3. У чому полягають переваги та недоліки бартерного обміну перед грошовим?
4. В яких випадках у монетарній економіці може розвиватися бартер? Яку роль він відіграє у цих випадках?
5. Перелічіть та охарактеризуйте переваги монетарної економіки перед бартерною.
6. Як і чому сформувалась концепція (теорія) нейтральності грошей? Представники якої теоретичної школи її сформулювали і захищають?
7. У чому полягає сутність концепції нейтральності грошей? На яких постулатах вона базується?
8. На умовному прикладі проілюструйте механізм нейтральності грошей щодо реальної економіки.
9. Що таке часовий лаг і яку роль він відіграє у забезпеченні активної ролі грошей в реальній економіці.
10. Які чинники впливають на часовий лаг?
11. Як змінюється активна роль грошей у розвитку економіки при

збільшенні часового лагу?

12. У чому полягає сутність теорії раціональних очікувань і як вона співвідноситься з теорією часового лагу?

13. Чому критики концепції нейтральності грошей визнали її справедливості на довгих часових інтервалах і відкинули — на коротких часових інтервалах?

14. Як визначається межа між короткими і довгими часовими інтервалами при аналізі впливу грошей на реальну економіку?

15. Як розмежувалися позиції кейнсіанців та монетаристів при визначенні пріоритетності коротко— і довгострокових періодів у теоретичному аналізі ролі грошей?

16. Сформулюйте визначення передавального механізму впливу грошей на процеси в реальній економіці.

17. Хто перший і в якому вигляді запровадив у науковий оборот поняття передавального механізму?

18. Назвіть основні канали передавального механізму, визначені в монетарній теорії.

19. Охарактеризуйте канал процентної ставки.

20. Охарактеризуйте канал фінансових активів.

21. У чому полягає сутність коефіцієнта q Тобіна?

22. Побудуйте графічну модель AD-AS і поясніть механізм впливу неочікуваної зміни пропозиції грошей на рівновагу попиту і пропозиції на коротких часових інтервалах.

23. Те саме, що в п. 22, тільки за очікуваної зміни пропозиції грошей.

Тема рефератів

1. Бартерна економіка, її переваги та недоліки порівняно з монетарною економікою.

2. Монетарна економіка, її переваги та недоліки порівняно з бартерною економікою.

3. Теорія нейтральності грошей.

4. Критика теорії нейтральності грошей кейнсіанцями.

5. Передавальний механізм впливу пропозиції грошей на реальну економіку.

6. Характеристика основних каналів передавального механізму.

7. Особливості передавального механізму, що застосовується в Україні.
8. Модель АВ-А8 у короткостроковому періоді.
9. Модель АБ-А8 у довгостроковому періоді.
10. Дискусії між кейнсіанцями та монетаристами щодо регулювання пропозиції грошей для впливу на циклічність ділової активності.

Тести для самостійного опрацювання

1. Чому зростання рівня цін сприяє збільшенню обсягів виробництва у короткостроковому періоді:

- а) тому що зменшуються витрати на заробітну плату;
- б) тому що зростає продуктивність праці;
- в) тому що фірми плутають номінальне зростання цін зі зростанням відносних цін і очікують відповідного збільшення своїх прибутків.

2. Чому збільшення номінальної пропозиції грошей зміщує криву сукупного попиту АВ вправо (у короткостроковій моделі АО-А8):

- а) тому що знижуються відносні ціни;
- б) тому що зростає реальна процентна ставка;
- в) тому що збільшуються реальні грошові запаси і знижується реальна процентна ставка.

3. Якщо центральний банк продає цінні папери на відкритому ринку, то куди зміститься крива сукупного попиту AS в короткостроковій моделі AD-AS:

- а) вправо;
- б) вліво;
- в) залишиться на місці.

4. Який нахил має довгострокова крива сукупної пропозиції:

- а) спадаючий;
- б) висхідний;
- в) вертикальний;

г) горизонтальний.

Поясніть свій вибір.

5. Як змінюється рівень зайнятості при зменшенні пропозиції грошей:

- а) зростає;
- б) знижується;
- в) залишається незмінним.

6. У чому полягає сенс стабілізаційної політики:

а) утримувати тривалий час на незмінному рівні сукупний попит;

б) утримувати на незмінному рівні пропозицію грошей;

в) коригувати положення кривої сукупного попиту AS так, щоб максимально пом'якшити короткострокові коливання обсягів виробництва.

Поясніть свій вибір.

7. За яких цін вплив зміни пропозиції грошей на ділову активність буде вищим:

- а) за гнучких;
- б) за монопольних;
- в) за негнучких.

8. Як ставляться до нейтральності грошей прибічники теорії реального ділового циклу:

а) заперечують для всіх часових періодів;

б) визнають для всіх часових періодів;

в) заперечують для коротких і визнають для довгих;

г) визнають для коротких і заперечують для довгих.